

Brüssel, 6. detsember 2024
(OR. en)

16326/24

VISA 176
COEST 687
COLAC 184
COWEB 194
MIGR 440
FRONT 321
ASIM 89
COMIX 491

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	6. detsember 2024
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2024) 571 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE VIISANÕUDEST VABASTAMISE PEATAMISE KORRA RAAMES ESITATAV SEITSMES ARUANNE

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2024) 571 final.

Lisatud: COM(2024) 571 final

Brüssel, 6.12.2024
COM(2024) 571 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE
VIISANÕUDEST VABASTAMISE PEATAMISE KORRA RAAMES ESITATAV
SEITSMES ARUANNE

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	2
I. ELi NAABRUSKOND.....	6
1. VÄHEM KUI SEITSE AASTAT TAGASI VIISAVABADUSE SAANUD RIIGID.....	6
GRUUSIA.....	6
UKRAINA	13
KOSOVO*.....	19
2. ROHKEM KUI SEITSE AASTAT TAGASI VIISAVABADUSE SAANUD RIIGID	25
ALBAANIA	25
BOSNIA JA HERTSEGOVIINA	29
MOLDOVA VABARIIK.....	32
MONTENEGRO.....	35
PÕHJA-MAKEDOONIA.....	39
SERBIA	42
II. IDA-KARIIBI RIIGID	45
III. LADINA-AMEERIKA	48
JÄRELDUS	53

* Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

SISSEJUHATUS

Viisanõude kaotamine on kolmandate riikidega tehtava ELi rände-, julgeoleku- ja õiguslase koostöö oluline osa. See hõlbustab liikuvust ja inimestevahelisi kontakte, see võib elavdada reisi- ja turismisektorit ning see edendab kultuuri- ja akadeemilist vahetust. Samuti võib see soodustada diplomaatilisi suhteid ja rahvusvahelist koostööd, mis ideaaljuhul tähendab tihedamat poliitilist suhtlust eri valdkondades alates kaubandus- ja majanduskoostööst kuni julgeoleku, innovatsiooni ja tehnoloogiani.

Samal ajal on komisjoni järelevalve ELi viisavaba reisimise korra üle näidanud, et **viisavaba reisimine võib põhjustada ka märkimisväärseid rände- ja julgeolekuprobleeme, millega tuleb tegeleda**. Käesolevas aruandes võetakse luubi alla viisapoliitika kooskõlastamine, investoritele kodakondsuse andmise kavad, tagasivõtualane koostööle ja põhjendamatud varjupaigataotlused. EL on kolmandad riigid viisanõudest vabastanud peamiselt selleks, et lihtsustada reisimist. Ta on andnud nende riikide kodanikele õiguse siseneda viisavabalt Schengeni alale ja seal lühiajaliselt viibida (kuni 90 päeva mis tahes 180päevase ajavahemiku jooksul). Isikutel, kes kujutavad endast ELi ja selle liikmesriikide jaoks julgeolekuohtu, ei tohiks lubada viisavabalt Schengeni alale reisida, ning isikud, kes taotlevad rahvusvahelist kaitset või soovivad asuda Euroopa Liitu elama pikemaks ajaks, peaksid kasutama kehtivaid kavasid ja seaduslikke võimalusi.

Komisjon tegi 2023. aasta oktoobris ettepaneku **vaadata viisanõudest vabastamise ajutise peatamise kord läbi**,¹ et käsitleda paremini viisavaba reisimisega seotud probleeme ja võimalikke kuritarvitusi. Selleks oli kavas muuta asjaomase korra käivitamine lihtsamaks ja tugevdada selle hoiatavat mõju. Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles läbirääkimised ettepaneku üle kiiresti lõpetama ja tagama ettepaneku vastuvõtmine.

Aruande ulatus – uus üldine ja strateegiline lähenemisviis

ELi viisapoliitika toimimise ja Schengeni ala üldise julgeoleku seisukohalt on komisjoni pidev järelevalve ELi viisavaba reisimise korra üle äärmiselt tähtis. Määruse (EL) 2018/1806² (edaspidi „viisamäärus“) artikli 8 lõike 4 kohaselt peab komisjon tagama asjakohase järelevalve selle üle, kas riigid, kelle kodanikud on saanud viisanõudest vabastamise üle peetud dialoogi eduka lõpuleviimise tulemusena viisavaba juurdepääsu Schengeni alale, täidavad endiselt viisanõudest vabastamise tingimusi, ning andma sellest korrapäraselt aru Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Komisjon on seega **võtnud alates 2017. aastast viisanõudest vabastamise ajutise peatamise korra raames vastu kuus aruannet**,³ mis käsitlevad **viisavabaduse saanud partnerriike Lääne-Balkani piirkonnas** (Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia) ning **idapartnerluse piirkonnas** (Gruusia, Moldova Vabariik (edaspidi „Moldova“) ja Ukraina).

¹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1806 peatamiskorra läbivaatamise osas (COM(2023) 642 final).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39).

³ COM(2017) 815 final (esimene aruanne), COM(2018) 856 final (teine aruanne), COM(2020) 325 final (kolmas aruanne), COM(2021) 602 final (neljas aruanne), COM(2022) 715 final/2 (viies aruanne), COM(2023) 730 final (kuues aruanne).

2023. aasta mais avaldatud teatise⁴ põhjal võeti kuuendas aruandes kasutusele laiaulatuslikum lähenemisviis, mis tagab **terviklikuma ja strateegilisema järelevalve ja aruandluse. Selle lähenemisviisi raames minnakse ELi naabruskonnast kaugemale ja käsitletakse kõiki viisavabaduse saanud kolmandaid riike, kus esineb konkreetseid probleeme**, mille lahendamata jätmise korral võidakse käivitada peatamiskord. Seega laiendas komisjon esmakordselt oma järelevalve geograafilist ulatust ning esitas aruande ka **kuue viisavabaduse saanud kolmanda riigi kohta, kes rakendavad investoritele kodakondsuse andmise kavasid**: Antigua ja Barbuda, Dominica, Grenada, Saint Kitts ja Nevis, Saint Lucia ning Vanuatu⁵.

ELi naabruskond

Käesolev seitsmes aruanne sisaldab kooskõlas viisamääruse artikli 8 lõikega 4 täielikku hinnangut viisanõude kaotamise tingimuste täitmise kohta **Gruusias ja Ukrainas**, kuna need riigid lõpetasid oma viisanõude kaotamise dialoogid vähem kui seitse aastat tagasi. Peale selle sisaldab käesolev aruanne pärast ELi ja Kosovo vahelise viisanõude kaotamise üle peetud dialoogi edukat lõpuleviimist ja Kosovo viisanõudest vabastamist alates 1. jaanuarist 2024⁶ ka esimest tulevikku suunatud analüüsi selle kohta, kas **Kosovo** jätkab viisanõudest vabastamise tingimuste täitmist.

Mis puudutab riike, kes viisid oma viisanõude kaotamise dialoogi lõpule rohkem kui seitse aastat tagasi⁷ (**Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Moldova, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia**), siis nende puhul tuuakse aruandes esile konkreetsed probleemid, mis tulenevad viisavabast reisimisest ja/või kujutavad endast ELi jaoks konkreetset ebaseadusliku rände või julgeoleku ohtu, näiteks viisapoliitika kooskõlastamise, investoritele kodakondsuse andmise kavade, tagasisivõtualase koostöö või põhjendamatute varjupaigataotluste vallas.

Kõigi laienemisprotsessis osalevate partnerriikide puhul hinnatakse viisanõude kaotamise üle peetud dialoogide käigus käsitletud kriteeriumidega seotud aspekte laienemisprotsessi osana 23. peatüki (kohtusüsteem ja põhiõigused) ja 24. peatüki (õigus, vabadus ja turvalisus) alusel ning neist antakse süvitsi aru komisjoni iga-aastastes laienemisaruannetes. Alates 2024. aastast on neli laienemisprotsessis osalevat riiki (Albaania, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia) lisatud ka komisjoni õigusriigi aruandesse.

Lääne-Balkani partnerid on võtnud Lääne-Balkani majanduskasvu kava alusel vastu võetud reformikavade raames kohustuse viia ellu ühinemisprotsessi põhialuseid käsitlevad reformid, mis

⁴ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „ELi viisavaba reisimise kordade järelevalve“ (COM(2023) 297 final).

⁵ Käesolevas aruandes Vanuatu ei käsitleta, sest komisjoni lõplik hinnang Vanuatu investoritele kodakondsuse andmise kavadele tulenevate julgeolekuohtude kohta esitati 31. mail 2024 komisjoni aruandes Euroopa Parlamendile ja nõukogule Vanuatu kodanike viisanõudest vabastamise peatamise kohta (COM(2024) 366 final).

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. aprilli 2023. aasta määrus (EL) 2023/850, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (Kosovo (Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.)) (ELT L 110, 25.4.2023, lk 1–4).

⁷ Määruse (EL) 2018/1806 artikli 8 lõikes 4 on üksnes nõutud, et komisjon annaks aru seitsme aasta jooksul pärast kõnealuste kolmandate riikide suhtes viisanõude kaotamise jõustumise kuupäeva. Sellele järgneval ajal võib komisjon aruannete esitamist jätkata, kui ta peab seda vajalikuks või kui Euroopa Parlament või nõukogu seda taotleb.

hõlmavad konkreetseid kohustusi organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooni vastase võitluse ning viisapoliitika kooskõlastamise valdkonnas.

Lääne-Balkani puhul tuginetakse aruandes komisjoni poolt 5. detsembril 2022 esitatud, Lääne-Balkani rändetee kaudu toimuvat rännet käsitleva ELi tegevuskava⁸ rakendamise edusammudele. Tegevuskavaga reageeriti muu seas Lääne-Balkani rändetee kaudu toimuva ebaseadusliku ELi-suunalise rände järsule suurenemisele 2022. aastal. Liikmesriikide välispiiride sagenenud ületamine kõnealusest piirkonnast tulenes osaliselt Lääne-Balkani riikidesse viisavabalt saabunud ja ELi edasi reisivate kolmandate riikide kodanike teisest rändest. ELi ja kõnealuse piirkonna vahelise tegevuskava ühine rakendamine aitas vähendada rändesurvet Lääne-Balkani rändeteel 2023. aastal peaaegu kolmandiku võrreldes 2022. aastaga ja 2024. aasta üheksa kuu esialgsete andmete kohaselt veel 79 % võrreldes 2023. aasta sama perioodiga. Samuti aitas ühine rakendamine veelgi tugevdada ELi ja Lääne-Balkani partnerite vahelist koostööd rände haldamisel. Tegevuskavas käsitletakse piirihalduse, varjupaiga andmise suutlikkuse ja vastuvõtuvõime, rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase võitluse, tagasisõtmisalase koostöö ja tagasisaatmise ning viisapoliitika kooskõlastamisega seotud küsimusi.

Üldiselt on kõigis neis poliitikavaldkondades säilinud hea tulemuste saavutamise tempo tänu kõigi Lääne-Balkani partnerite suuremale kaasamisele ja teavitamisele igal tasandil. Tööd tuleb siiski jätkata. Lääne-Balkani partnerite jaoks on ebaseaduslik ränne endiselt suur probleem. Piirkonnas on küll uuesti – 2022. aasta lõpus ja 2023. aasta alguses – kehtestatud viisanõue teatavate riikide kodanikele, kes olid 2022. aastal ebaseaduslike saabumiste arvu suurenemise peamiseks põhjuseks, ent viisapoliitika kooskõlastamist ja tugevdatud kontrolli viisavabalt piirkonda saabuvate isikute üle on vaja endiselt jätkata. Prioriteetideks jäävad võitlus rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubandusega ning tulemuslik tagasisaatmine. Komisjon on suurendanud oma rahalist toetust ja rahastanud kõnealuses piirkonnas rändega seotud meetmeid ühinemiseelse abi instrumendi (IPA III) raames kokku 351,9 miljoni euroga (2021–2024). Toetust on muu hulgas antud järgmiste piirkondlike programmide kaudu: „ELi toetus võitluseks rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastu Lääne-Balkani piirkonnas“ (36 miljonit eurot), „ELi piirkondlik toetus kaitsetundlikele rändehaldussüsteemidele Lääne-Balkani piirkonnas – III etapp“ (19,2 miljonit eurot) ja „ELi piirkondlik toetus piiride turvalisusele Lääne-Balkani piirkonnas“ (7 miljonit eurot).

Käesoleva aruande koostamiseks esitasid teavet selles käsitletud partnerid, Euroopa välisteenistus ja ELi delegatsioonid, asjaomased ELi justiits- ja siseküsimuste valdkonna asutused⁹ ning liikmesriigid¹⁰. Nende panus on võetud aluseks aruandes esitatud asjakohastele hinnangutele. Käesolevas seitsmendas aruandes hinnatakse asjaomaste partnerite poolt 2023. aastal võetud meetmeid. Arvesse võetakse ka 2024. aasta ajakohastatud teavet, juhul kui leitakse, et sellel on märkimisväärne mõju käesoleva aasta soovitudele. Ühtlasi käsitletakse aruandes operatiivkoostööd ELi ja liikmesriikidega¹¹ ning antakse

⁸ https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-12/Western%20Balkans_en.pdf.

⁹ Euroopa Liidu Varjupaigamet (EUAA), Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex), Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust) ja Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Amet (Europol).

¹⁰ Kaksikümne liikmesriiki esitas asjakohaseid näiteid koostöö kohta, mida on rände- ja julgeoleku valdkonnas kõnealuste riikidega tehtud.

¹¹ Käesolevas aruandes hõlmab mõiste „liikmesriigid“ liikmesriike, kes kohaldavad määrust (EL) 2018/1806 (viisamäärus), st kõiki ELi liikmesriike (v.a Iirimaa) ja Schengeni lepinguga ühinenud riike.

ülevaade rändesuundumustest¹². Selleks kasutatakse Eurostati 2023. aasta andmeid, mis kajastavad muu hulgas muutusi võrreldes 2022. aastaga.

Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkond

Käesolevas aruandes kasutatakse uut lähenemisviisi, mis on ette nähtud seadusandliku ettepanekuga viisanõudest vabastamise ajutise peatamise korra läbivaatamise kohta¹³ ja mida kasutati ka juba kuuendas aruandes, ning seega käsitletakse selles **peale ELi naabruskonna veel muid geograafilisi piirkondi**. Eelkõige keskendutakse selles viisavabaduse saanud riikidele, kellega on tekkinud konkreetseid probleeme ja kellega võib olla tarvis teha koostööd, et lahendada rände- ja/või julgeolekuküsimusi, mida saaks viisanõudest vabastamise ajutise peatamise korra raames hinnata. Sellega seoses hinnatakse käesolevas aruandes neid viisavabaduse saanud **Ida-Kariibi** riike, kes kasutavad investoritele kodakondsuse andmise kavad, ning esitatakse hinnang viisavabaduse saanud **Ladina-Ameerika** riikide kohta.

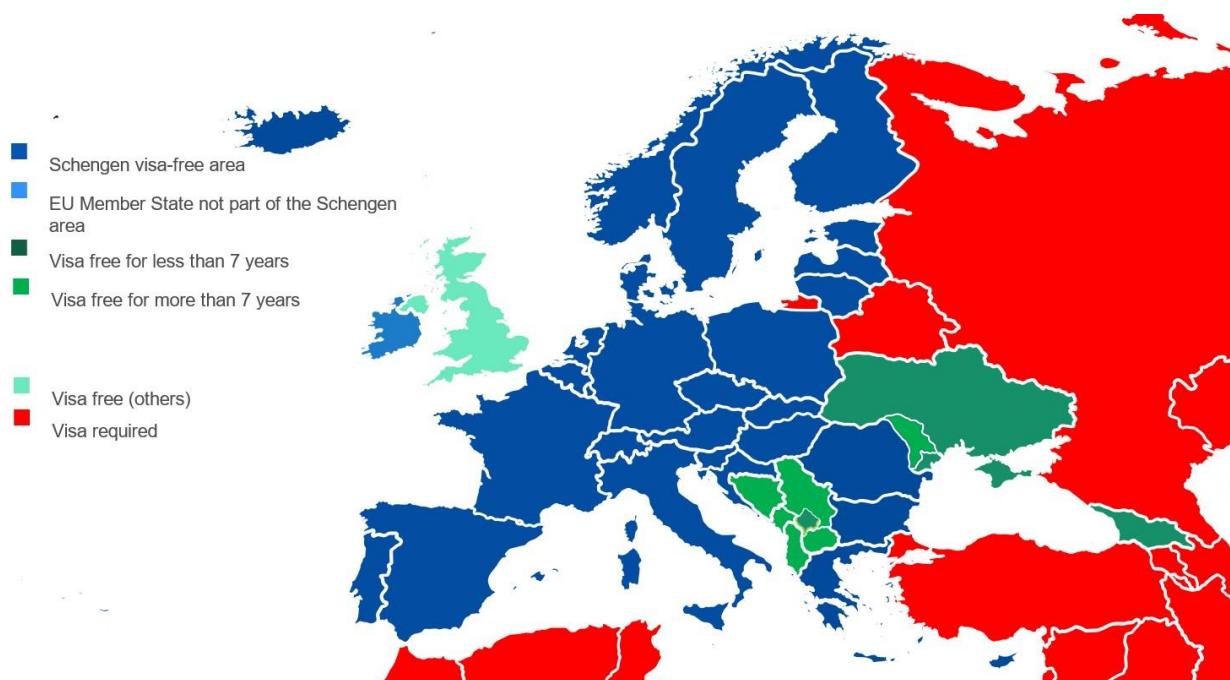
Nagu on märgitud ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna vaheliste suhete uut tegevuskava käsitlevas 2023. aasta ühisteatises,¹⁴ **on EL ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna riigid loomulikud partnerid, kes on seotud ainulaadsete ajalooliste ja kultuuriliste sidemete ning sügavate majanduslike ja sotsiaalsete kontaktide kaudu ning on pühendunud ühiselt rahu, demokraatia, põhiõiguste ja mitmepoolsuse arendamisele**. Selle partnerluse keskmes on inimesed ning sidemete tugevdamise põhielemendid on liikuvus ja inimestevahelised kontaktid. Samal ajal on komisjoni järelevalve ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna partnerite viisavaba reisimise kordade üle näidanud, et esineb mõningaid konkreetseid **rände- ja julgeolekuprobleeme**. Need probleemid tulenevad eelkõige sellest, et viis Ida-Kariibi riiki rakendab investoritele kodakondsuse andmise kavasad ja et mõne Ladina-Ameerika riigi kodanikud esitavad ELis üha rohkem põhjendamatuid varjupaigataotlusi. Käesoleva aruande kahes viimases osas esitatakse komisjoni hinnang kõnealustele probleemidele ja soovitused nende lahendamiseks.

¹² Viisanõude kaotamise kriteeriumid, mis on seotud rändega, kehtivad vaid asjaomaste kolmandate riikide rändepoliitika kohta, aruande rändesuundumusi käsitlev osa kajastab aga ebaseaduslikku rännet liikmesriikidesse, liikmesriikide välja antud sisenemiskeelde ja rahvusvahelise kaitse taotlusi, mille on liikmesriikides esitanud aruandes vaadeldud riikide kodanikud.

¹³ Ettepaneku artikli 8d lõige 2.

¹⁴ JOIN(2023) 17 final.

I. ELi NAABRUSKOND

1. VÄHEM KUI SEITSE AASTAT TAGASI VIISAVABADUSE SAANUD RIIGID GRUUSIA

1. Viisapoliitika koostööstamine

Gruusial on viisavaba reisimise kord järgmise 25 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat:¹⁵ Armeenia, Aserbaidžaan, Bahrein, Belize, Botswana, Dominikaani Vabariik, Ecuador, Hiina (viisanõudest loobumise kokkulepe allkirjastati 2024. aasta aprillis), Iraan, Jordaania, Kasahstan, Katar, Kuveit, Kõrgõzstan, Liibanon, Lõuna-Aafrika Vabariik, Omaan, Saudi Araabia, Tadžikistan, Tai, Türgi, Türkmenistan, Usbekistan, Valgevene ja Venemaa.

Gruusia ei ole viisapoliitika parema koostööstamise vallas edusamme teinud. Vastupidi: pärast viisanõudest loobumise kokkuleppe allkirjastamist Hiinaga 2024. aasta aprillis erinevused ELi viisapoliitikaga hoopis suurenesid. Gruusia väidab, et kuna riigil puudub vahetu maismaapiir ELiga, ei kujuta tema viisapoliitika puudulik koostööstamus ELi jaoks ebaseadusliku rände ega julgeolekuohtu. Komisjon tuletab siiski meelde, et viisapoliitika koostööstamine on kõigi ELi naabruses asuvate riikide ja ELi liikmeks saada soovivate riikide peamine eesmärk. Seetõttu ootab komisjon Gruusialt edusamme viisapoliitika koostööstamisel.

2. Dokumentide turvalisus, sealhulgas biomeetria

Gruusia on andnud alates 2010. aastast välja biomeetrilisi passe. Mittebiomeetrilised passid kõrvaldatakse järk-järgult kasutuselt 1. jaanuariks 2025, mil viimased praegu ringluses olevad mittebiomeetrilised passid aeguvad¹⁶. Gruusia vahetab INTERPOLiga tehtava koostöö raames teavet kadunud ja varastatud passide kohta.

¹⁵ Määruse (EL) 2018/1806 I lisa.

¹⁶ 1. jaanuari 2024. aasta seisuga oli ringluses 2 012 kehtivat mittebiomeetrilist passi.

2023. aasta detsembris võeti vastu seadus, millega on ette nähtud, et enne 28. juulit 2011 välja antud mitteelektronilised isikutunnistused tuleb 1. juuliks 2024 kehtetuks tunnistada ja elektrooniliste isikutunnistustega asendada.

3. Integreeritud piirihaldus, rändehaldus ja varjupaik

Gruusia võttis 2023. aasta märtsis vastu integreeritud piirihalduse strateegia aastateks 2023–2027 ja 2023. aasta augustis integreeritud piirihalduse strateegia 2023–2027. aasta tegevuskava. Gruusia jätkas investeerimist piirijulgeoleku arendamisse, moodustades muu hulgas 2023. aastal mägiapiirkonna kiirreageerimisüksuse. Ühe ELi liikmesriigiga käivitati patrull- ja vaatlustegevuse alane koostöökava ning teise ELi liikmesriigiga allkirjastati tehniline leping merenduskoostöö kohta, milles osaleb Gruusia rannikuvalve.

Gruusia teeb struktureeritud koostööd Frontexiga. Frontexi vaatlejad asuvad viies piiripunktis (Tbilisi, Kutaisi lennujaamad, Sarpi maismaapiiripunkt ning hooajaliselt Batumi lennujaam ja meresadam). 2023. aastal lähetati Gruusiasse kokku 28 Frontexi ametnikku. Gruusia politseiametnikud lähetati 12 liikmesriigi lennujaamadesse (2023. aastal kokku 24 politseiametnikku). Selle koostöö peamine eesmärk on hoida ära olukordi, kus Gruusia kodanikud kuritarvitavad viisavaba reisimise võimalust, esitades muud hulgas näiteks põhjendamatuid varjupaigataotlusi (vt allpool).

Gruusia kuulub idapartnerluse riskianalüüsi võrgustikku, mis on Frontexi juhitud piirkondlik teabevahetuse ja luureandmete jagamise platvorm. Gruusia siseministeeriumi akadeemial on alates 2019. aastast Frontexi partnerakadeemia staatus. Gruusia osales parimate tavade vahetamise ja Frontexi piirihalduseksperptide külastuste/lähetuste kaudu ühisoperatsioonis „Koordineerimispunktid õhus, maismaal ja merel 2023“. Koostöö Frontexiga hõlmas ka koolitusprogramme (nt dokumendipettusi ja võltsinguid käsitlevad kohandatud infotunnid), õppekülastusi, eksperdinõu ja ekspertide vahetust programmi „Personalivahetus 2023“ raames.

Jätkati kahe- ja mitmepoolset koostööd liikmesriikidega piirihalduse ja rände valdkonnas. See hõlmas muu hulgas kõrgetasemelisi kontakte/külastusi, liikmesriikide kontaktametnike lähetamist Gruusiasse, erikoolitust ja eksperdinõu eelkõige võltsitud dokumentide avastamise ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega tegelevate organiseeritud kuritegelike võrgustike vastu võitlemise küsimustes.

Gruusia rakendas kuuendas peatamiskorra aruandes esitatud soovitusel ja liitus kuritegevusega seotud ohte käsitleva valdkondadevahelise Euroopa platvormi (EMPACT) rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist käsitleva operatiivtegevuskavaga aastateks 2024–2025. 2023. aastal osales ta kuues operatiivtegevuskavas ja 77 operatiivtegevuses. EMPACTi raames tehtava koostöö tulemuseks oli ka projekti „Low Value Grant (LVG)“ rakendamine. See projekt keskendub võitlusele ELis tegutsevate Gruusia organiseeritud kuritegelike rühmitustega.

Mitu ELi liikmesriiki ja Frontex osutasid tihedale koostööle Gruusia ametiasutustega tagasivõtu ja tagasisaatmise valdkonnas. Gruusia osales korrapäraselt tagasisaatmisoperatsioonides, milleks kasutati nii tšarter- kui ka regulaarlende. Samuti tegi Gruusia taotluse korral kättesaadavaks oma saatjad vastuvõtva riigi tagasisaatmisoperatsioonide korraldamiseks. Lisaks sellele laiendasid Gruusia välisministeerium ja siseministeerium oma koostööd Frontexiga reisidokumentideta tagasipöördujate tuvastamisel. Selleks tutvustasid nad alalisele korpusele ja liikmesriikidele Gruusia tagasivõtjuhtumite haldamise süsteemi, et nad saaksid esitada elektrooniliselt taotlusi tagasipöördujate tuvastamiseks.

Gruusia jätkas jõupingutusi lahendamaks oma kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud põhjendamatute varjupaigataotluste probleemi. Gruusia kodanike Gruusiast lahkumise ja Gruusiasse

sisenemise eeskirju käsitleva seaduse 2021. aasta muudatuste alusel jätkasid Gruusia ametiasutused Gruusia piiripunktides nn väljumiskontrolli tegemist. Ajavahemikul 1. jaanuarist 2021 kuni 1. aprillini 2024 peatati piiril kokku 7 910 Gruusia kodanikku, kes kavatsesid reisida ELi. Gruusia ametiasutused jätkasid võitlust ebaseadusliku rände vastu, võttes kriminaalvastutusele rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega seotud isikuid ja rühmitusi, sealhulgas neid, kes esitasid ELis varjupaigataotluse esitamisel valeandmeid. 2023. aastal mõisteti süüdi kolm inimest (2022. aastal 11).

Gruusia tegi partnerluses ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga ka koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga (IOM) projekti „Tõhus rändehaldus Gruusia kodanike püsivaks tagasipöördumiseks ja taasintegreerimiseks“ raames, et toetada Gruusia kodanike ohutut, nõuetekohast ja püsivat tagasipöördumist ja taasintegreerimist, ning IOMi/WHOga Gruusiast lähtuva, tervislikel põhjustel toimuva rände ja Schengeni alal esitatavate põhjendamatute varjupaigataotluste küsimustes (projekti „Gruusia hoolib“ raames).

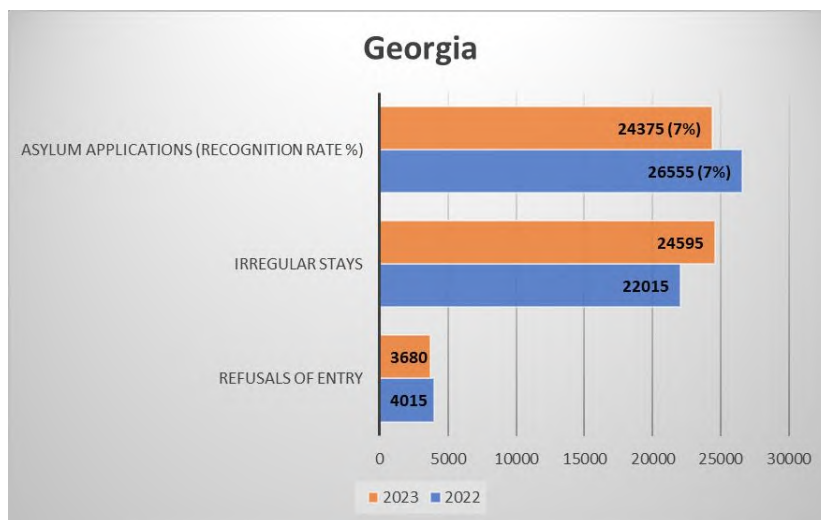
4. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Gruusia kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv vähenes 2023. aastal 2022. aastaga võrreldes 8 %: 2023. aastal esitati 24 375 taotlust, 2022. aastal 26 555 taotlust. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr¹⁷ oli 2023. aastal 7 % ehk jäi eelmise aastaga võrreldes enam-vähem samaks.

2023. aastal ületasid Gruusia kodanikud ELi liikmesriikide piiri ebaseaduslikult kümnel korral (2022. aastal 20). Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Gruusia kodanike arv suurenes 2023. aastal 12 %: 2023. aastal oli selliseid inimesi 24 595, 2022. aastal 22 005. Gruusia kodanikele välja antud sisenemiskeeldude arv vähenes 8 %: 2022. aastal anti välja 4 015 keeldu, 2023. aastal aga 3 680 keeldu.

2023. aastal jätkus Gruusia kodanikele tehtud lahkumisettekirjutuste arvu kasv: 2023. aastal tehti 20 240 ettekirjutust, 2022. aastal 17 415 ettekirjutust (kasv 16 %). Sama suundumust täheldati ka tagasisaadetud inimeste arvu puhul (2023. aastal 10 555 inimest, 2022. aastal 7 725 inimest – kasv 37 %). Tagasisaatmise määr paranes veidi ja tõusis 44 %-lt 2022. aastal 52 %-le 2023. aastal.

¹⁷ Käesoleva aruande koostamisel on heaks kiidetud taotluste määr arvutatud kui esimese astme positiivsete otsuste osakaal esimese astme otsuste koguarvus (sh sellistes küsimustes nagu Genfi pagulasseisundi konventsiooni kohane kaitse, täiendav kaitse ja humanitaarkaitse). Vastava määratluse leiab siit: https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/recognition-rate-procedures-international-protection_et.

Allikas: Eurostat

5. Avalik kord ja julgeolek

Gruusia jätkas koostööd Europoliga, säilitades oma kontaktametniku Europoli peakorteris ja osaledes seitsmes Europoli analüütilises projektis. Ajavahemikus 2023. aasta juunist 2024. aasta märtsini edastati Europoli liikmetele ja partnerriikidele turvalise teabevahetusvõrgu rakenduse (SIENA) kaudu 1 124 operatiivteadet rohkem kui 13 161 isiku kohta. CEPOLiga tehtava koostöö raames osales Gruusia ELi rahastatud projekti „Organiseeritud kuritegevuse vastane koolitus- ja operatiivpartnerlus“ (TOPCOP) käigus mitmesugustes erikoolitusprogrammides. Gruusia jätkas koostööd Eurojustiga, osaledes ühistes uurimisrühmades.

Gruusia jätkas organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise riikliku strateegia (2021–2024) rakendamist, keskendudes ebaseadusliku uimastikaubanduse ja küberkuritegevuse vastasele võitlusele. Pärast Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja algust võeti vastu õigusaktide muudatused, mille eesmärk oli tõkestada ebaseaduslikku relvade ja lahingumoonaga kauplemist ja nende ebaseaduslikku ringlust. Gruusia jätkas INTERPOLi liikmena aktiivset osalemist selle töörühmades ja projektides. Kaks ELi liikmesriiki pakkusid Gruusia õiguskaitseametnikele koolitust võltsitud dokumentide avastamise ja veebipõhise seksuaalse ärakasutamise ohvrite tuvastamise teemal.

2023. aasta veebruaris võttis Gruusia vastu teise riikliku narkostrategia aastateks 2023–2030 (mis on otseselt inspireeritud ELi narkostrategiast (2021–2025)) ja vastava 2023.–2024. aasta tegevuskava. Gruusia jätkas koostööd Euroopa Liidu Uimastiametiga (EUDA) nii 2022. aasta koostöölepingu alusel kui ka projekti EU4MD II raames.

Gruusia jätkas riikliku terrorismivastase võitluse 2022.–2026. aasta strateegia ja vastava tegevuskava rakendamist. 2023. aastal vahistati 12 Gruusia kodanikku ja kolm kolmanda riigi kodanikku, keda süüdistati terroriorganisatsiooni kuulumises või selle toetamises. 2023. aastal liitus Gruusia terrorismi eesmärgil reisimise vastase ÜRO programmiga „goTravel“. Gruusia jätkas ka rahapesu, terrorismi rahastamise ja massihävitusrelvade leviku ennetamise, avastamise ja tõkestamise riikliku strateegia (2023–2026) ja selle tegevuskava kohaldamist. 2023. aastal laiendas Gruusia koostööd Europoliga terrorismivastase võitluse valdkonnas, liitudes Europoli terrorismivastase võitluse ühise kontaktrühmaga (Counter Terrorism Joint Liaison Team – CT JLT) ja osaledes arvukates terrorismivastase võitluse analüüsiprojektides.

Kuuendas peatamiskorra aruandes soovitati Gruusial võtta vastu uus korruptsioonivastane strateegia ja tegevuskava, tagada nende rakendamiseks piisavad ressursid ning pöörata erilist tähelepanu suurkorruptsiooni juhtumite uurimisele, nende eest süüdistuse esitamisele ja nende kohtulikule menetlemisele. Gruusia ei ole uut riiklikku korruptsioonivastast strateegiat ega tegevuskava veel koostanud.

Kuuendas peatamiskorra aruandes märgiti, et Gruusia peaks seadma sisse kriminaaltulu jälitamise talituse ja varahaldustalituse ning tugevdama jõupingutusi vara tagasivõitmiseks. Hoolimata Gruusia koostööst ELi kriminaaltulu jälitamise talitustega ei ole soovitud seada sisse kriminaaltulu jälitamise talitus veel järgitud. Samuti puudub spetsiaalne üksus, mille konkreetne ülesanne oleks hallata tagasivõidetud vara. Konfiskeeritud vara haldab riigivara haldamise amet.

Kuuendas peatamiskorra aruandes soovitati Gruusial tagada, et korruptsioonivastast bürood, eriuurimisteenistust ja isikuandmete kaitse teenistust käsitlevates õigusaktides võetaks arvesse Veneetsia komisjoni soovitusi. 2024. aasta mais vastu võetud korruptsioonivastase büroo seaduse muudatustes aga Veneetsia komisjoni peamisi soovitusi, eelkõige neid, mis puudutavad korruptsioonivastase büroo tegelikku sõltumatust, poliitilist erapooletust ja ülesandeid, paraku ei käsitleta.

Gruusia osaleb riikide korruptsioonivastases ühenduses (GRECO). GRECO soovitude kohaselt muutis Gruusia 2023. aastal oma prokuratuuriseadust, laiendades vara deklareerimise korra kohaldamisala kõikidele prokuröridele. GRECO Gruusiat käsitlev 2024. aasta juuli hindamisaruanne sisaldab soovitusi strateegilise raamistiku, usaldusväärsuse kontrolli ja läbipaistvuse kohta.

6. Välissuhted ja põhiõigused

Gruusia võttis aruandeperioodil vastu õigusakte, mille kohaldamine kahjustab põhilisi inimõigusi. Välismõju läbipaistvuse seaduse vastuvõtmine 2024. aasta mais ning perekonnaväärtusi ja alaealiste kaitset käsitleva õigusaktide paketi vastuvõtmine 2024. aasta septembris õhnestavad põhiõiguste kaitse üldist õigusraamistikku. Mõlemad algatused rikuvad inimõigusi ja põhivabadusi, eelkõige ühinemisvabadust, sõnavabadust ja õigust eraelu puutumatusele. Välismõju läbipaistvuse seadus võeti 2024. aasta mais vastu hoolimata Veneetsia komisjoni arvamusest¹⁸ ja ELi korduvatest soovitustest see seadus kehtetuks tunnistada. Kõnealune seadus kahjustab ühinemis- ja sõnavabadust, õigust eraelu puutumatusele ja õigust osaleda avalikus elus ega järgi diskrimineerimise keeldu. Valikulise ja meelevaldse kohaldamise ohtu suurendavad kohmakad aruandlusnõuded ning justiitsministeeriumile antud ulatuslikud volitused kodanikuühiskonna ja meediaorganisatsioonide kontrollimisel.

Euroopa Ülemkogu rõhutas oma 27. juuni 2024. aasta järeldustes, et vastuvõetud seadus välismõju läbipaistvuse kohta kujutab endast tagasilangust vähemalt kolme meetme puhul üheksast (desinformatsioon, polarisatsioon ning põhiõigused ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine), mis on sätestatud komisjoni soovituses kandidaatriigi staatuse saamiseks. Euroopa Ülemkogu jõudis järeldusele, et Gruusia valitsuse tegevussuund seab ohtu Gruusia liikumise ELi suunas ja *de facto* peatab ühinemisprotsessi.

17. septembril 2024 võttis Gruusia parlament ilma eelnevate avalike konsultatsioonide ning Euroopa ja rahvusvahelistele standarditele vastavuse põhjaliku analüüsita vastu õigusaktide paketi, mis koosneb pereväärtuste ja alaealiste kaitse seadusest ning olemasolevatesse seadustesse tehtud

¹⁸ [CDL-PI\(2023\) \(coe.int\)](#): Veneetsia komisjoni 21. mai 2024. aasta kiireloomuline arvamus välismõju läbipaistvuse seaduse kohta.

kaheksateistkümnest muudatusest. Pereväärtusi ja alaealiste kaitset käsitlev õigusaktide pakett, mis allkirjastati 3. oktoobril, kahjustab Gruusia inimeste põhiõigusi ning tugevdab häbimärgistamist ja diskrimineerimist. Seadusandliku tegevuse ja homfoobse vaenukõne jätkuva leviku tulemusena kogevad LGBTIQ-inimesed Gruusias üha vaenulikumat ja stigmatiseerivat suhtumist.

Inimõiguste strateegia rakendamise 2024.–2026. aasta tegevuskava võeti vastu pärast piiratud konsultatsiooniprotsessi ega sisalda LGBTIQ-inimesi ja eraelu puutumatuse kaitset käsitlevaid sätteid. Tegevuskavas käsitletakse vaid osaliselt usu- ja veendumusvabadust. Tegevuskava rakendamine ei ole veel alanud ja rakendamise järelevalve kord ei ole selgelt paigas. Strateegilises raamistikus veel olulisi puudujääke vähemuste õiguste kaitse ja vähemuste esindatuse vallas. Need puudujäägid tuleb kõrvaldada.

Euroopa Ülemkogu 17. oktoobri 2024. aasta järeldustes kinnitati taas, et Gruusia ühinemisprotsess on peatatud, ning kutsuti Gruusia ametiasutusi üles kavandama demokraatlikke, laialdasi ja kestlikke reforme kooskõlas Euroopa integratsiooni aluspõhimõtetega.

Komisjon jälgib tähelepanelikult välismõju läbipaistvuse seaduse ning perekonnaväärtusi ja alaealiste kaitset käsitleva õigusaktide paketi rakendamist, võttes arvesse, et põhiõiguste järgimine, sealhulgas nende tulemuslik rakendamine ja diskrimineerimisvastane poliitika, on konkreetset nõudeid, mille alusel on Gruusia suhtes kaotatud viisanõue.

Viiendas peatamiskorra aruandes esitatud andmekaitsesoovituse alusel võeti Gruusias 2023. aasta juunis vastu uus isikuandmete kaitse seadus, mida muudeti 2024. aasta mais. Peamised Veneetsia komisjoni soovitused, mis käsitlevad isikuandmete kaitse talituse institutsioonilist sõltumatust, erapooletust ja volitusi, on endiselt täitmata.

7. Soovitused

Gruusias aset leidnud viimatiste sündmuste taustal on käimas arutelud peatamiskorra võimaliku aktiveerimise üle teatavate kategooriate isikute suhtes. Selleks et jätkata kõikide viisanõude kaotamise kriteeriumide täitmist ja vältida peatamiskorra võimalikku aktiveerimist, peab Gruusia võtma komisjoni soovituste täitmiseks kiiresti täiendavaid meetmeid. Eelkõige tuleb keskenduda järgmisele:

- a) säilitada ja kaitsta kõikide Gruusia kodanike põhiõigusi, sealhulgas ühinemis-, kogunemis- ja sõnavabadust, õigust eraelu puutumatusele, õigust osaleda avalikus elus ning diskrimineerimise keeldu;
- b) vältida õigusakte, mis võivad piirata põhiõigusi ja -vabadusi ning minna vastuollu mittediskrimineerimise põhimõttega ja asjakohaste Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega, ning tunnistada sellised õigusaktid kehtetuks. Eeskätt tuleb tunnistada kehtetuks välismõju läbipaistvuse seadus ning perekonnaväärtusi ja alaealiste kaitset käsitlev õigusaktide pakett ning muuta riiklikku inimõiguste strateegiat ja tegevuskava, et tagada LGBTIQ-inimeste õiguste täielik kaitse;
- c) viia Gruusia viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat, pidades eelkõige silmas neid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeoleku ohtu;
- d) tõhustada meetmeid tegelemaks põhjendamatute varjupaigataotluste ja seadusliku aluseta liikmesriigis viibimise probleemiga, näiteks korraldada asjaomastele rändajate profiilidele suunatud teabekampaaniaid viisavaba reisimise korra kohta ja karmistada piirikontrolli;

- e) seada sisse kriminaaltulu jälitamise talitus ja varahaldustalitus ning jätkata jõupingutusi, mida tehakse vara jälitamiseks, arestimiseks, haldamiseks, konfiskeerimiseks ja võõrandamiseks;
- f) võtta vastu uus korruptsioonivastane strateegia ja tegevuskava, tagada nende rakendamiseks piisavad ressursid ning pöörata erilist tähelepanu suukorruptsiooni juhtumite uurimisele, nende eest süüdistuse esitamisele ja nende kohtulikule menetlemisele;
- g) muuta korruptsioonivastase büroo seadust, et järgida Veneetsia komisjoni peamisi soovitusi, eelkõige neid, mis puudutavad korruptsioonivastase büroo tegelikku sõltumatust, poliitilist erapooletust ja ülesandeid;
- h) viia isikuandmete kaitse seadus vastavusse liidu *acquis*'ga.

UKRAINA

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Ukrainal on viisavaba reisimise kord järgmise 15 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat: Armeenia, Aserbaidžaan, Bahrein, Ecuador, Kasahstan, Katar, Kuveit, Kõrgõzstan, Mongoolia, Omaan, Saudi Araabia, Tadžikistan, Türgi, Usbekistan ja Valgevene.

2023. aastal ei tehtud edusamme suurema kooskõla saavutamiseks ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat.

2. Dokumentide turvalisus, sealhulgas biomeetria

Ukraina on andnud alates 2015. aastast välja biomeetrilisi passe. Viimased mittebiomeetrilised passid anti välja 2016. aastal ja selliste passide järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine lõpeb 2026. aastal, mil need passid aeguvad. 2022. aasta mais töötati välja ja võeti kasutusele dedubleerimistarkvara, et teha kindlaks duplikaadid Ukraina kodanike, välismaalaste ja kodakondsuseta isikute riiklikus biomeetrilise isikusamasuse kontrolli ja identifitseerimise süsteemis (NSBVI), mida haldab Ukraina riiklik migratsiooniamet. Dedubleerimise tulemusena leiti 4 581 väga kõrge või keskmise usaldusastmega duplikaati. See toiming oli oluline nii pettuste tuvastamise kui ka nõuetekohase teabehalduse seisukohast.

Iga Ukraina kodanik saab kordumatu riikliku numbri, mis ei muutu kunagi (isegi juhul, kui asjaomane isik vahetab nime) ja mis kantakse igasse isikut tõendavasse dokumenti, muu hulgas passi.

Hoolimata Ukraina vastu käivast agressioonisõjast anti 2023. aastal jätkuvalt välja isikut tõendavaid dokumente, välja arvatud Venemaa poolt ajutiselt okupeeritud Ukraina aladel, sealhulgas Krimmis. Pärast ajutist katkestust 2022. aastal jätkas Ukraina 2023. aastal kehtetute Ukraina passide registri haldamist. Selle andmebaasi ajakohastatakse iga päev. Ukraina ja INTERPOLi vaheline teabevahetus varastatud ja kaotatud dokumentide kohta ei ole kunagi katkenud.

3. Integreeritud piirihaldus, rändehaldus ja varjupaik

Alates Venemaa täiemahulise sissetungi algusest on Venemaa okupeerinud suured osad Ukrainast selle rahvusvahelistelt tunnustatud piirides. Kokku jäi suletuks 110 piiripunkti Venemaa ja Valgevene piiril ning Moldova piiri Transnistria lõigul. Veel 49 piiripunkti Venemaa poolt ajutiselt okupeeritud aladel ei ole enam Ukraina kontrolli all. Ukraina valitsuse kontrolli all olevatel lõikudel jätkus piirihaldus siiski katkematult.

2023. aasta juulis muudeti 2023.–2025. aasta integreeritud piirihalduse strateegiat. 2023. aasta detsembris võeti vastu strateegia rakendamise tegevuskava. 2023. aasta juunis võeti ametlikult vastu rakendamise kvaliteedi hindamise riiklik metoodika, mis töötati välja ELi ekspertide abiga. Seejärel moodustati ühine piirihalduse kvaliteedikontrolli töörühm, kuhu kuuluvad vaatlejadena Frontex ja Euroopa Liidu nõuandemissioon (EUAM Ukraine).

2023. aastal tehti märkimisväärsed jõupingutusi kõigi Ukraina kontrolli alla jäänud piiripunktide tehniliste seadmete ajakohastamiseks. Ukraina piiriteenistused said mõnelt ELi liikmesriigilt suures koguses seadmeid ja erikoolitust. 2023. aasta jooksul rakendati edukalt 12 miljoni euro suurune Frontexi toetus Ukraina piirivalveametile. Soetatud seadmed kujutasid endast tugevat tehnilist toetust Ukraina institutsiooniliste partnerite integreeritud piirihalduse põhifunktsioonide säilitamiseks. Toetus võimaldas suurendada võimekust, eelkõige riigi läänepiiridel, ja valmistada ette pinnast uueks ühiseks operatiivtegevuseks.

Jätkusid ühispatrullid mõne ELi liikmesriigi piiriteenistustega.

2023. aasta juunis võttis Ukraina vastu kaks uut rändeseadust, millega ajakohastati muu hulgas elamislubade andmise ja kehtetuks tunnistamise menetlusi ning seadusliku aluseta riigis viibimise eest määratavaid karistusi.

Kuna õhu- ja mereühendus Ukrainaga oli piiratud ning kogu territooriumil, sealhulgas piiridel, kehtis sõjaseisukord, vähenes nii seaduslik kui ka ebaseaduslik ränne Ukrainasse ja Ukrainast ning läbi Ukraina. 2023. aastal peeti Ukraina piiril kinni kokku 5 467 ebaseaduslikku rändajat (2022. aastal 12 094) ja Ukraina territooriumil avastati 3 389 ebaseaduslikku rändajat (2022. aastal 5 062), kellest 45 % olid Venemaa, Aserbaidžani ja Moldova kodanikud.

Ukraina jätkas inimkaubandusevastast võitlust ja osalust ühise inimkaubandusevastase võitluse kava rakendamises, et vähendada inimkaubanduse ohtu ja toetada võimalikke ohvreid sõja eest põgenevate inimeste hulgas Ukrainas. Riik osaleb aktiivselt ELi riiklike koordinaatorite ja raportöörade võrgustiku korrapärastel kohtumistel ning õiguskaitse- ja õiguskooostöös liikmesriikide ja ELi ametitega. 2024. aastal osales Ukraina 19 operatiivtegevuses, mis korraldati EMPACTi raames, ning mitmes ühises uurimisrühmas, mis võitlevad inimkaubandusega tegelevate kuritegelike organisatsioonide vastu. Majandusraskuste ja Venemaa sõjalise agressiooni tõttu on Ukraina kodanikel endiselt oht langeda inimkaubanduse ohvriks. Seetõttu tuleb ühises inimkaubandusevastase võitluse kavas sätestatud meetmete kohaldamist jätkata.

Ukraina ja Frontexi koostöö põhineb 2007. aastal sõlmitud koostöölepingul. 2023. aastal jätkas Frontex oma volituste raames nõustamist ja aitas Ukraina ametiasutustel reageerida kiireloomulistele suutlikkuse suurendamise vajadustele ning osaleda uue mitmeaastase integreeritud piirihalduse raamistiku üle peetavas aruteluprotsessis.

ELi ja Ukraina tagasivõtmise ühiskomitee kohtumisi 2023. aastal ei toimunud, ent tagasivõtualaase koostöö arendamine ELi liikmesriikidega jätkus ja selle raames allkirjastati rakendusprotokollid Rumeenia ja Lätiga.

Ukraina jätkas koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM), Rahvusvahelise Rändepoliitika Arendamise Keskuse (ICMPD) ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga (UNHCR).

Varjupaigataotluste läbivaatamine Ukrainas jätkus. Pärast Venemaa täiemahulise sõjalise sissetungi algust 24. veebruaril 2022 vähenes taotluste arv siiski märkimisväärselt: 2021. aastal esitati 1 198 taotlust, 2022. aastal vaid 205 ja 2023. aastal 109 taotlust. Positiivsete otsuste arv vähenes 157st 2021. aastal 46ni 2022. aastal ja 53ni 2023. aastal. 2023. aasta lõpu seisuga elas Ukrainas 2 520 pagulaseks tunnistatud või täiendava kaitse all olevat isikut.

4. Rände, ajutise kaitse, rahvusvahelise kaitse taotluste ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

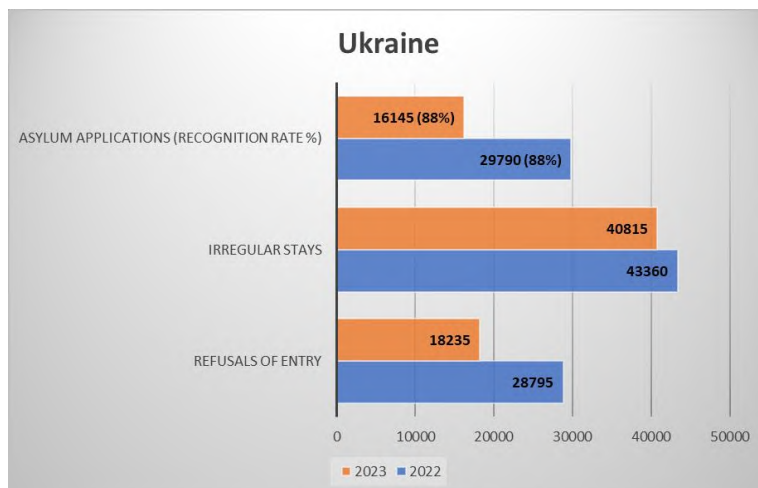
Pärast ajutise kaitse direktiivi¹⁹ aktiveerimist 2022. aastal on **ajutise kaitse saajate aktiivsete registreerimiste hinnanguline arv** 27 liikmesriigis, Norras, Islandil ja Šveitsis vastavalt ajutise kaitse platvormile üleslaetud ja rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava ELi võrgustiku edastatud andmetele 5. novembri 2024. aasta seisuga **4 569 496**, sellest **4 424 322 ELi liikmesriikides**.

¹⁹ Nõukogu 4. märtsi 2022. aasta rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse, ST/6846/2022/INIT (ELT L 71, 4.3.2022, lk 1–6).

Platvormil oli ka 436 095 mitteaktiivset registreerimist. Endiselt on kõige rohkem ajutise kaitse saajaid vastu võtnud Saksamaa, Poola ja Tšehhi (Saksamaa 1,13 miljonit, Poola peaaegu 1 miljon ja Tšehhi ligi 400 000)²⁰. 2023. aastal tehti ELis 1 056 020 ajutise kaitse andmise otsust ehk üks neljandik 2022. aasta otsuste arvust²¹.

2023. aastal taotles liikmesriikides rahvusvahelist kaitset 16 145 Ukraina kodanikku ehk 46 % vähem kui 2022. aastal (29 790). Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr jäi 2023. aastal stabiilseks (88 %).

ELi piiri ebaseaduslikult ületanud Ukraina kodanike arv vähenes 2023. aastal 11 % (2023. aastal 4 579 isikut, 2022. aastal 5 148 isikut). 2023. aastal viibis ELis seadusliku aluseta 40 815 Ukraina kodanikku (2022. aastal 43 360; vähenemine 6 %). Ukraina kodanikele väljastatud sisenemiskeeldude arv vähenes 37 %: 2022. aastal väljastati 28 795 keeldu, ent 2023. aastal 18 235 keeldu.

Allikas: Eurostat

5. Avalik kord ja julgeolek

2023. aasta mais võttis Ukraina aastateks 2023–2027 vastu kaugeleulatuvate eesmärkidega üldise strateegilise kava kogu õiguskaitsesektori reformimiseks. 2023. aasta septembris ja oktoobris võttis Ukraina vastu muudetud õigusaktid rahapesuvastase võitluse kohta. 2023. aasta detsembris võttis Ukraina vastu uued õigusaktid, mis käsitlevad võitlust salakaubanduse ja aktsiiside/tollimaksude vältimise vastu. Selles valdkonnas peavad Ukraina ametiasutused eriti tõsiseks probleemiks tubakatoodete salakaubandust. 2024. aasta augustis võttis Ukraina vastu tegevuskava, millega rakendatakse ellu õiguskaitsesektori reformi üldine strateegia.

Jätkus koostöö ELiga organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel, sealhulgas 2023. aastal koos ELi liikmesriikidega moodustatud viie ühise uurimisrühma kaudu. 2024. aasta alguses moodustati koos ELi liikmesriikidega veel kaheksa ühist uurimisrühma. Intensiivne koostöö toimus ka EMPACTi raames (122 operatiivmeedet). Jätkus koostöö ELiga Europol'i raames: SIENA kaudu vahetati üle 28 000 teate ja lisaks võeti arvukalt operatiivmeetmeid mitmesuguse kuritegeliku tegevuse vastu, nagu küberkuritegevus (sh pettused kübervaluutaga), uimastite lähteainete salakaubavedu, rändajate ebaseaduslik üle piiri toimetamine, inimkaubandus, ebaseaduslik kauplemine tulirelvadega.

Tehti jõupingutusi, et parandada relvade registreerimist ja nende ringluse kontrolli. 2023. aasta juunis alustas tööd ühtne relvaregister.

²⁰ [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu).

²¹ [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu).

Ministrite kabinet kiitis 5. juulil 2024 heaks siseministeeriumi väljatöötatud määruse eelnõu, millega luuakse tulirelvade, nende komponentide ja laskemoona ebaseadusliku ringluse vastase võitluse koordineerimiskeskus, mis on ajutine nõuandev organ ministrite kabineti alluvuses. Keskuse peamised ülesanded on kooskõlastada tulirelvade ringlusega tegelevate eri riigiasutuste jõupingutusi, hõlbustada teabevahetust ja töötada välja rahvusvahelistel parimatel tavadel põhinevad eeskirjad. See algatus on kooskõlas 2023. aasta laienemispaketis esitatud Euroopa Komisjoni soovitustega.

ELi ja Ukraina vahel toimub selles valdkonnas ka operatiivkoostöö, muu hulgas Euroopa tulirelvade eksperdirühma (EFE) raames moodustatud töörühmas, kuhu kuuluvad Ukraina, viis ELi liikmesriiki ja Europol. EL pakkus EUAMi koordineerimisel koolitust ja eksperdinõu. EUAM on tegelenud tulirelvade ning muude väike- ja kergrelvade salakaubaveo teemaga alates 2019. aastast, sealhulgas OSCE rakendatava projekti kaudu („Ukraina jõupingutuste toetamine ebaseadusliku relvade, laskemoona ja lõhkeainetega kauplemise vastu võitlemisel“). Projekt tugineb 2018. aasta ELi väike- ja kergrelvade strateegiale ning tugevdab Ukraina piirivalveameti, Ukraina siseministeeriumi ja Ukraina maksuameti/tolliameti suutlikkust võidelda ebaseadusliku relvade, laskemoona ja lõhkeainetega kauplemise vastu riigis. Alates 2023. aastast, st pärast seda, kui Ukraina sai kandidaatriigi staatuse, arutatakse ebaseadusliku relvakaubanduse küsimust ka ELi ja Ukraina sisejulgeolekualase dialoogi raames.

Kooskõlas ebaseaduslike tulirelvade, väike- ja kergrelvade ning nende laskemoona vastast võitlust käsitleva ELi 2018. aasta strateegiaga teeb EL Ukrainaga pidevalt koostööd, et takistada tulirelvade ning väike- ja kergrelvade, nende laskemoona ja lõhkeainete kõrvalesuunamist. ELi tegevus ebaseadusliku väike- ja kergrelvade ning nende laskemoonaga kauplemise ohu vastu võitlemisel on suunatud järgmistele valdkondadele: a) toetus, mida antakse nõukogu praeguste ÜVJP valdkonna otsuste kaudu ning mida rakendavad OSCE, UNDP SEESAC ja organisatsioon Conflict Armament Research; b) sellise ELi loetelu rakendamine, mis sisaldab tulirelvade ning muude väike- ja kergrelvade kõrvalesuunamise vastaseid meetmeid Venemaa Ukraina-vastase agressiooni kontekstis; c) järelevalve Euroopa rahutagamisrahastu raames antava sõjalise abi lõppkasutuse üle. EL teeb Ukraina ja rahvusvaheliste partneritega koostööd ka ELi ja Ukraina vahelise sisejulgeolekualase dialoogi raames, nelja riigi (Quad) + ELi kohtumistel Ukrainaga, G7 massihävitusrelvade leviku tõkestamise eest vastutavate direktorite rühmas ja pidades kolmandate riikidega korrapäraseid dialooge tavarelvastuse kontrolli üle.

Mis puudutab uimastite salakaubaveo vastast võitlust, siis riiklikku uimastipoliitika strateegiat aastateks 2023–2030 ei ole veel vastu võetud. Ukraina jätkas selles valdkonnas rahvusvahelist koostööd EUDAg 2022. aasta koostöölepingu alusel, samuti projekti EU4MD II, Europoli, EUBAMi ja EMPACTi raames.

Küberkuritegevuse (eelkõige pettuse ja/või häkkimise teel toimuva varguse) vastases võitluses tegi Ukraina intensiivset koostööd ELi liikmesriikide, Europoli ja Eurojusti, aga ka USA asutuste ja kolmandate riikidega (nt Gruusiaga).

Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tagajärjel tuli kohtusüsteemil tegeleda enneolematu hulga juhtumitega, mis olid seotud sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegudega. Seetõttu seati 2023. aasta aprillis sisse ohvrite ja tunnistajate toetamise koordineerimiskeskus. Venemaa sõjalise agressiooni tagajärjel suurenes ka Ukraina elutähtsa taristu vastu suunatud sabotaaži- ja terroriaktide arv (2023. aastal 187). See pani õiguskaitse- ja julgeolekuasutuste ning kogu kohtusüsteemi ressursid veelgi suurema surve alla.

Korruptsioonivastases võitluses jätkas Ukraina 2021.–2025. aasta korruptsioonivastase strateegia ja 2023.–2025. aasta riikliku korruptsioonivastase programmi rakendamist. 2023. aasta augustis võeti vastu vara tagasivõitmise strateegia aastateks 2023–2025 ja 2024. aasta augustis võttis valitsus vastu tegevuskava strateegia rakendamiseks.

2023. aasta detsembris võeti vastu uus seadus Ukraina korruptsioonivastase ameti (NABU) institutsioonilise suutlikkuse tugevdamise kohta. Sellega suurendati NABU töötajate arvu 700 inimesest 1 000ni. Hoolimata eelmistes peatamiskorra aruannetes antud soovitusel ei ole aga ikka veel tehtud edusamme NABU autonoomse telefonide pealtkuulamise võimaluse loomisel. 2023. aasta juulis sõlmis NABU koostöölepingu Euroopa Prokuratuuriga (EPPO).

1. jaanuaril 2024 võeti vastu seadus korruptsioonivastase eriprokuratuuri (SAPO) sõltumatuse tugevdamise kohta. Sellega antakse SAPO-le peaprokuratuurist eraldiseisva juriidilise isiku staatus ning määratakse kindlaks konkursiga valikumenetlus SAPO haldusametikohtade ja prokuröride ametikohtade, sealhulgas SAPO juhi ametikoha täitmiseks.

2023. aasta märtsis muutis Ukraina prokuröride valimist ja ettevalmistamist käsitlevaid õigusakte, parandades töölevõtmise ja distsiplinaarmenetluse korda.

Muud korruptsioonivastase võitlusega seotud seadusandlikud meetmed, mis 2023. aastal vastu võeti, hõlmasid erakondade ja valimiskampaaniate rahastamise reguleerimist käsitlevate õigusnormide muudatusi ning erakondade rahastamist puudutava aruandluskohustuse taastamist, samuti seadusemuudatusi riigiametnike vara deklareerimise taastamiseks.

2023. aastal algatas NABU 257 uurimist (2022. aastal 187). Uurimistulemuste põhjal ja SAPO menetlussuuniste alusel saadeti 2023. aastal kõrgesse korruptsioonivastasesse kohtusse 100 süüdistust (2022. aastal 54 süüdistust). Kohus tegi 44 lõplikku süüdimõistvat kohtuotsust (sh nelja kohtuniku, ühe parlamendiliikme, kahe ministri asetäitja ja ühe kõrgeima (A) kategooria ametniku suhtes).

2024. aasta juunis jõustus Ukraina majandusjulgeoleku büroo õigusliku aluse läbivaatamise seadus, mille alusel töötatakse välja avatud, läbipaistev ja konkurentsipõhine menetlus juhtkonna ja töötajate valimiseks ja kontrollimiseks, samuti sõltumatu tulemusaudit. Sellega aidatakse tugevdada aruandekohustust, usaldusväarsust ja professionaalsust majanduskuritegude vastu võitlemisel.

6. Välissuhted ja põhiõigused

Hoolimata käimasolevast sõjast ja sõjaseisukorrast tulenevatest piirangutest on põhiõiguste austamine üldiselt tagatud ning Ukraina on näidanud pühendumust nende kaitsmisele ja edasisele ELi standarditega vastavusse viimisele. Sõjaseisukorra kehtestamine on toonud kaasa mõningaid õiguste ja vabaduste piiranguid, kuid need on jäänud suures osas proportsionaalseks julgeolekuolukorraga ja neid on üldiselt kohaldatud ettevaatlikult.

Ukraina tegi märkimisväärsed edusamme Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi ratifitseerimise suunas, võttes vastu Rooma statuudi ratifitseerimise seaduse, ning astus samme riigisisese seadusandluse vastavusse viimiseks rahvusvaheliste kohustustega.

Ukraina jätkab Euroopa Nõukogu 2023.–2025. aasta projekti „Vaenukõnevastane võitlus Ukrainas“ rakendamist. Projekti eesmärk on tugevdada riigi õiguskaitsevahendeid diskrimineerimise ja vihkamise vastu, sealhulgas parandada ohvrite hüvitamise vorme.

Pärast Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsioon) ratifitseerimist võttis Ukraina 2024. aasta mais vastu

haldusõigusrikkumiste seadustiku muudatused, et viia perevägivalla ennetamist ja selle vastu võitlemist käsitlevad õigusaktid konventsiooniga vastavusse.

Venemaa täiemahulise sissetungi ning tsiviilelanike ja tsiviiltaristu sihipärase ründamise tagajärjel suureneb jätkuvalt puuetega inimeste arv sõjaväelaste ja tsiviilisikute seas. 2023. aasta juunis võttis Ukraina vastu uue seaduse erifondidest abi vajavate puuetega inimeste registreerimise kohta. Uue seadusega kaasnes eelarve struktuurne kohandamine puuetega inimeste abistamise rahastamiseks.

8. detsembril 2023 muutis Ukraina rahvusvähemusi käsitlevaid õigusakte, tehes olulisi muudatusi rahvusvähemusi (kogukondi), meediat, riigikeelt, kirjastamist ja haridust käsitlevatesse seadustesse. Selle järel võeti vastu mitmesugused rakendusaktid, tegevuskavad ja meetodikad.

Venemaa agressioonisõja tagajärjel on Ukrainas 3,7 miljonit riigisisest põgenikku. 2023. aasta aprillis võttis Ukraina vastu riigisisese sundrände riikliku strateegia ja sellega kaasneva tegevuskava aastateks 2023–2025. Lisaks eluasemele ja tööhõivele on üks peamisi eesmärke tagada põgenike perede lastele pidev haridus.

7. Soovitused

Ukraina täidab üldiselt endiselt viisanõude kaotamise nõudeid ja on võtnud ka meetmeid mõningate komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel pingutada, niivõrd kui see on praeguses olukorras võimalik. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) viia Ukraina viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat, pidades eelkõige silmas neid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeoleku ohtu;
- b) tugevdada endiselt jõupingutusi organiseeritud kuritegevuse tõkestamiseks, pöörates sõjaga seotud probleemidest hoolimata eritähelepanu tulirelvade ja uimastite ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse ning organiseeritud kuritegevuse finantsmõõtmel vastasele võitlusele;
- c) jätkata korruptsioonivastase raamistiku tugevdamist, tagades, et korruptsioonivastased asutused on täiesti sõltumatud ning võimelised andma tegelikku ja märkimisväärset tulemust, ka pikaajaliste ülesehituspüüdluste kontekstis.

KOSOVO

Komisjon algatas 19. jaanuaril 2012 Kosovoga dialoogi viisanõude kaotamise üle ja esitas 14. juunil 2012 viisanõude kaotamise tegevuskava,²² milles on kindlaks määratud seadusandlikud ja muud meetmed, mille Kosovo peab vastu võtma ja mida ta peab rakendama. Pärast seda on komisjon vastu võtnud neli aruannet, milles on hinnatud Kosovo edusamme²³. 4. mail 2016 tegi komisjon nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepaneku²⁴ kaotada Kosovo suhtes kehtinud viisanõue. Pärast seda, kui Kosovo oli täitnud kaks varem täitmata jäänud nõuet,²⁵ kinnitas komisjon 18. juulil 2018,²⁶ et Kosovo on täitnud kõik 95 tegevuskavas sätestatud kriteeriumi, ja tegi ettepaneku kaotada Kosovo suhtes viisanõue.

Pärast Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahelisi läbirääkimisi võeti 19. aprillil 2023 vastu määrus (EL) 2023/850,²⁷ millega muudetakse määrust (EL) 2018/1806, viies Kosovo kõnealuse määruse I lisa 2. osast üle II lisa 4. osasse. Vabastus viisanõudest hakkas kehtima 1. jaanuaril 2024 ja seda kohaldatakse ainult nende biomeetrilise passi kasutajate suhtes, kelle passi on Kosovo välja andnud vastavalt Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (ICAO) nõuetele.

Pärast viisanõude kaotamise tegevuskava lõpetamist 2018. aastal on Kosovo jätkanud õigusaktide vastuvõtmist ja rakendamist tegevuskavaga hõlmatud valdkondades. Seejuures on ta suures osas järginud ELi ja rahvusvahelisi standardeid kooskõlas tegevuskavas sätestatud kriteeriumidega.

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Kosovol on viisavaba reisimise kord järgmise 16 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat: Bahrein, Belize, Eswatini, Fidži, Guyana, Jordaania, Katar, Kuveit, Lesotho, Malawi, Maldiivid, Omaan, Paapua Uus-Guinea, Sao Tomé ja Príncipe, Saudi Araabia ja Türgi. 2024. aasta augustis taastas Kosovo viisanõude Botswana, Namiibia ja Lõuna-Aafrika Vabariigi kodanikele.

Nagu on märgitud Kosovole viisavaba staatuse andmise määruse preambulis,²⁸ peaks Kosovo püüdma viia oma viisapoliitika veelgi enam vastavusse ELi omaga, et tagada hästi hallatud ränne ja turvaline keskkond. Puudulik kooskõla Kosovo viisapoliitika ja ELi viisapoliitika vahel suurendab mööda Lääne-Balkani rändeteed ELi kulgeva ebaseadusliku rände ohtu.

Majanduskasvu kava alusel koostatud reformikava raames on Kosovo võtnud kohustuse viia oma viisapoliitika veelgi enam kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Kosovolt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena

²² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_12_605.

²³ COM(2013) 66 final, COM(2014) 488 final, COM(2015) 906 final, millega kaasneb SWD(2015) 706 final, ja COM(2016) 276 final.

²⁴ COM(2016) 277 final.

²⁵ Montenegroga sõlmitud piirilepingu ratifitseerimine (21. märts 2018) ning organiseeritud kuritegevuse ja korruptsioonijuhtumite uurimise ja lõplike kohtuotsuste pideva tulemuslikkuse tagamine ja tugevdamine.

²⁶ COM(2018) 543 final.

²⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. aprilli 2023. aasta määrus (EL) 2023/850, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (Kosovo (Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.))

²⁸ Samas, põhjendus 6.

viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Dokumentide turvalisus, sealhulgas biomeetria

Kosovo annab välja masinloetavaid biomeetrilisi isikut tõendavaid reisidokumente kooskõlas ICAO ja ELi standarditega reisidokumentide turvaelementide ja biomeetriliste tunnuste kohta. Masinloetavaid biomeetrilisi isikut tõendavaid reisidokumente on välja antud alates 2011. aastast. Viimased 2011. aastal välja antud mittebiomeetrilised passid aegusid 2021. aastal. Seega ei ole ringluses enam ühtegi kehtivat mittebiomeetrilist passi. Üks liikmesriik mainis, et kuigi Kosovo välja antud uuel põhireisidokumendil (mis on biomeetriline ja kiibiga) on head turvaelemendid, on see dokument isikustatud tindipritsitehnoloogiaga, mis muudab selle kergemini võltsitavaks.

2023. aastal käivitas Kosovo dokumentide turvalisuse parandamiseks kaks algatust: esiteks kiitis valitsus heaks uue isikutunnistuste seaduse ja saatis selle parlamendile heakskiitmiseks; teiseks kiideti heaks uus isikutunnistuste väljaandmise haldusjuhend, mis lihtsustab taotlemise protsessi ja tugevdab isikutunnistuste turvaelemente.

Kosovo politsei teatab INTERPOLile korrapäraselt kadunud ja varastatud passidest. 2022. aastal teatati INTERPOLile 4 440st, 2023. aastal aga 4 531st varastatud ja kaotatud reisidokumendist.

3. Integreeritud piirihaldus, rändehaldus ja varjupaik

Piirihalduse valdkonnas kiitis Kosovo 2023. aasta detsembris heaks uue piirikontrolli seaduse, et suurendada veelgi enam kooskõla asjakohase liidu *acquis*'ga, eelkõige Schengeni piirieskirjadega ning reisijat käsitleva eelteabe (API) ja broneeringuinfo (PNR) direktiividega. Kosovo jätkab integreeritud piirihalduse rakendamist oma piiripunktides. Integreeritud piirihalduse parandamiseks loodi 2013. aastal riiklik piirihalduskeskus, mille ülesanne on levitada teavet ja tegutseda mitme asutuse ühise riskianalüüsi keskusena. Kosovo on koostanud ja heaks kiitnud kolm järjestikust integreeritud piirihalduse strateegiat ajavahemikuks 2009–2024. Praegu kehtib 2020.–2025. aasta strateegia.

Kosovoga tehtava koostöö aluseks on 2016. aastal jõustunud ELi ja Kosovo vaheline stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping. Kosovo on allkirjastanud ka mitu piirihaldust käsitlevat kahepoolset lepingut naaberriikidega, nagu 2018. aasta leping Albaaniaga, mis käsitleb ühist piirikontrolli Morine-Kukese piiripunktis.

2016. aastal sõlmis Kosovo koostöölepingu Frontexiga. Sellest ajast alates on Kosovo teinud Frontexiga tihedat koostööd ning Kosovo ametiasutused on saanud õppida Frontexi ametnike kogemustest dokumentide kontrollimise ja piirihalduse vallas. Projekti „ELi piirkondlik toetus Lääne-Balkani riikide piirivalvealase suutlikkuse suurendamiseks“ üks oodatavatest tulemustest on, et Kosovo saab juurdepääsu suutlikkuse suurendamise programmidele ja varustusele, edendab riiklikke koordineerimiskeskusi ning viib oma integreeritud piirihalduse strateegia vastavusse Euroopa integreeritud piirihalduse kontseptsiooni ja strateegiaga.

Seoses ebaseadusliku rände haldamisega käivitas Kosovo 2023. aasta detsembris, mõned päevad enne viisanõude kaotamise jõustumist, varajase hoiatamise mehhanismi, et jälgida Kosovo kodanike rändesuundumusi Schengeni alal. Siseministerium on läbi vaadanud rändestrategie tegevuskava, et viia see vastavusse ELi hiljutiste suundumustega. Tegevuskava kiideti heaks 2024. aasta juunis.

Tagasivõtualase koostöö vallas oli Kosovo 2022. aastaks sõlminud tagasivõtulepingud 24 riigiga, sealhulgas 20 Schengeni ala liikmesriigiga. 2023. aastal alustas Kosovo läbirääkimisi kahepoolsete tagasivõtulepingute sõlmimiseks Läti, Leedu ja Poolaga. Üldiselt on liikmesriigid teatanud väga tihedast tagasivõtualasest koostööst Kosovoga. Üks liikmesriik rõhutas, et olukorda on vaja parandada seoses teatavate tagasivõtutaotlustega, mida on alates 2018. aastast üha enam tagasi lükatud, muu hulgas seetõttu, et isik ei ole biomeetrilistes andmebaasides registreeritud või rahvastikuregistri andmed ei ole täpsed.

Pärast seda, kui Frontex esitas Lääne-Balkani partnerasutustele iga-aastase üleskutse osaleda vaatlejana Frontexi juhitava riikide töörühma kohtumistel, anti Kosovole vaatleja staatus Alžeeria, Maroko ja Iraagi töörühmas.

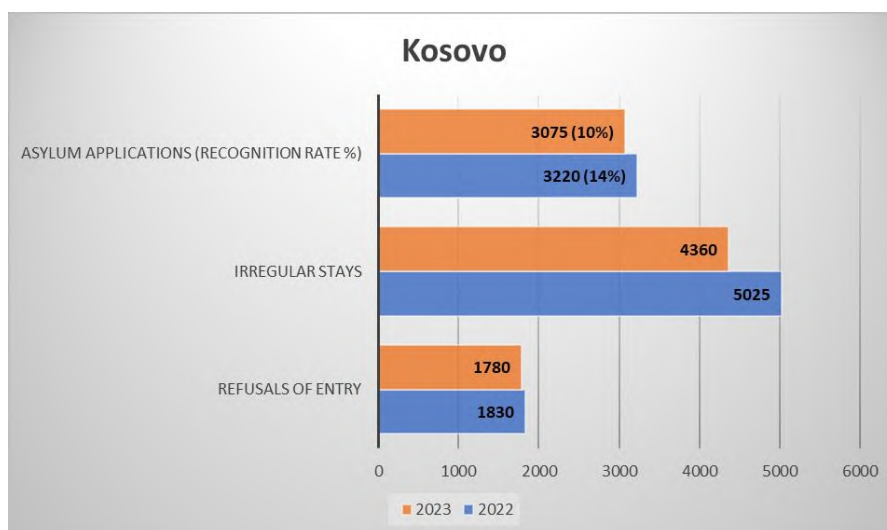
Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA) ja siseministeerium allkirjastasid 2022. aasta märtsis Kosovo ja EUAA vahelise koostöö tegevuskava, millega tugevdatakse varjupaiga- ja vastuvõtusüsteemi kooskõlas ühiste varjupaigasüsteemi standardite ja ELi standarditega. 2024. aasta märtsis pikendati tegevuskava rakendamise tähtaega ühe aasta võrra, võttes arvesse, et mõned tegevuskavas ettenähtud eesmärgid on endiselt päevakohased.

4. Rände, ajutise kaitse, rahvusvahelise kaitse taotluste ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Aastatel 2022–2023 vähenes pisut Kosovo kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv (4,5 %) – 2022. aastal esitati 3 220 taotlust, 2023. aastal aga 3 075 taotlust. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr vähenes 14 %st 2022. aastal 10 %ni 2023. aastal.

2023. aastal teatasid liikmesriigid 176 ebaseaduslikust piiriületusest Kosovo kodanike poolt. See tähendab, et olukord on märkimisväärselt paranenud (48 % vähem kui 2022. aastal (339)). Sama suundumust täheldati ka liikmesriikides seadusliku aluseta viibivate Kosovo kodanike arvus, mis vähenes 2022. aastaga võrreldes 13 % (5 025st 2022. aastal 4 360ni 2023. aastal). Kosovo kodanikele liikmesriikides väljastatud sisenemiskeeldude arv vähenes 2023. aastal 3 % (1 830st 2022. aastal 1 780ni 2023. aastal). See tähendab positiivset muutust võrreldes eelneva aastaga.

2023. aastal tehtud lahkumisettekirjutuste arv (4 565) oli 2022. aastaga (4 455) võrreldes stabiilne (kasv vaid 2 %). 2023. aastal teatati 1 465st Kosovo kodanike tagasisaatmisest võrreldes 1 540ga 2022. aastal (vähenemine 5 %). Tagasisaatmise määr näitas sama suundumust ja vähenes 35 %st 2022. aastal 32 %ni 2023. aastal.

Kuna täielikud Eurostati andmed 2024. aasta kohta on kättesaadavad alles 2025. aasta keskel, ei ole viisanõude kaotamise jõustumise mõju rände- ja varjupaigasuundumustele Schengeni alal veel võimalik täielikult hinnata.

Mõned liikmesriigid on siiski teatanud, et alates 2024. aasta algusest on Kosovo kodanike esitatud põhjendamatute varjupaigataotluste arv märkimisväärselt suurenenud. 2024. aasta esimese seitsme kuu jooksul esitasid Kosovo kodanikud ELi liikmesriikides 3 905 taotlust (kasv 108 % võrreldes 2023. aasta sama perioodiga). Selle probleemi lahendamiseks käivitatud algatuste raames on Kosovo ja kohalik Schengeni koostöörühm alustanud arutelusid eesmärgiga seada liikmesriikide ametiasutuste (sealhulgas kohalike diplomaatiliste esinduste) ja Kosovo ametiasutuste vahel sisse teabevahetuse mehhanism ebaseadusliku rände ja varjupaigasuundumuste jälgimiseks. See algatus hõlmab ka Kosovo riigisisese teavituskampaania taaskäivitamist, et teavitada üldsust Schengeni alale reisimisel kohaldatavatest õigustest ja kohustustest, ning Kosovo kahepoolset koostööd kõige enam mõjutatud ELi liikmesriikidega.

5. Avalik kord ja julgeolek

Kuna pingete leevendamiseks Põhja-Kosovos ei ole otsustavaid samme astutud, on EL alates 2023. aasta juunist rakendanud Kosovo suhtes mitu meetet, mis mõjutavad ka rahalist toetust. 2023. aastal hakkas Kosovo rakendama muudatusi, mis tehti 2022. aastal kriminaal- ja õigusvaldkonna õigusraamistikku, sealhulgas kriminaalseadustikku, kriminaalmenetluse seadustikku, korruptsioonivastase võitluse ameti seadusesse ning vara ja kingituste deklareerimise, päritolu ja kontrolli seadusesse. Kosovo tegi 2023. aastal kriminaalseadustikku ja kriminaalmenetluse seadustikku täiendavaid muudatusi. Need muudatused aitasid viia Kosovo õigusraamistiku veelgi enam kooskõlla liidu *acquis*'ga nendes valdkondades. Kosovo alustas ka uue korruptsioonivastase strateegia koostamist. 2023. aasta juunis võeti vastu terrorismi ennetamise ja tõkestamise riiklik 2023.–2028. aasta strateegia ja tegevuskava.

2023. aasta oktoobris võeti vastu eriprokuratuuri käsitlev seadus, mis loob eelkõige õigusliku aluse Kosovo politsei juurde eriprokuratuuri toetamiseks loodud spetsiaalsele uurimisüksusele. See seadus loob ka aluse ühiste uurimisrühmade moodustamisele, et uurida eriprokuratuuri pädevusse kuuluvaid kuritegusid ja võtta nende eest vastutusele.

Kosovo ja ELi vahelist julgeolekualast koostööd toetab Kosovo ja Europol'i vahel 2020. aastal allkirjastatud koostööleping, mida täiendavad salastatud teabe vahetamise ja SIENA-kanali kasutamise erikokkulepped. Kosovo on lähetanud Europol'i juurde oma kontaktametniku alates 2023. aasta märtsist. Kosovo politsei osaleb EMPACTi tegevuses. 2024–2025. aasta EMPACTi tsükli osaleb Kosovo oma kinnitusel 12 operatiivtegevuses ja 70 operatiivmeetmes. Ametiasutused jätkasid ELiga sõlmitud Lääne-Balkani riikide terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava kahepoolse rakenduskorra rakendamist.

Kosovol on ka koostööleping Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Ametiga (CEPOL). See sõlmiti 2017. aastal. Kosovo osaleb CEPOLi tegevuses, sealhulgas ELi rahastatava projekti „Lääne-Balkani partnerlus kuritegevuse ja terrorismi vastu“ kaudu.

Kosovo jätkas koostööd EUDAgaga nii 2020. aasta koostöölepingu alusel kui ka projekti IPA8 raames.

6. Põhiõigused

Üldiselt tagab Kosovo põhiseaduslik ja õigusraamistik põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Kosovo nimetas vastavalt Istanbuli konventsioonile ametisse riikliku perevägivalla koordinaatori ja seadis sisse soolise vägivalla vastu võitlemise kesksekretariaadi. Seoses soolise vägivalla vastase võitlusega kehtestas Kosovo uue kava kuriteo toimepanijate rehabiliteerimiseks ning võttis vastu kriminaalõigusaktide muudatused, millega karmistatakse karistusi ja kehtestatakse kaitsemeetmed seaduse kohaldamiseks. Kriminaalmenetluse seadustiku muudatused käsitlesid ka mõningaid puudusi, mis on seotud menetlustähtaegade kinnipidamise ja kaitse esindamisega. Muret tekitavad aga sellised probleemid nagu kohtumenetluste hilinemine ja nende ülemäärane venimine. Tsiviilseadustikku, mis tugevdaks kodaniku- ja põhiõiguste kaitset, ei ole veel vastu võetud.

Valitsus võttis vastu kogukondade õiguste kaitse ja edendamise strateegia, mille eesmärk on tugevdada vähemuste õigusi. Mitu meetet mõjutasid siiski ebaproportsionaalselt negatiivselt Põhja-Kosovos elavate vähemusrahvuste õigusi ja elutingimusi. Näiteks võib tuua sundvõõrandamisprotsessid, mis korraldati seaduslikke menetlusi järgimata, keskpanga määruse, millega piirati sularahatehinguid muus vääringus kui eurodes, ning väljaspool Kosovo õigusraamistikku tegutsenud Serbia pankade, Serbia postkontorite ja Serbiast toetatavate avalike teenuste osutajate sulgemise Kosovos. Kosovolt oodatakse, et ta hoiaks alal vähemusrahvuste õigusi kaitsvaid olemasolevaid mehhanisme ning parandaks nende rakendamist kooskõlastatud ja kokkulepitud viisil. Selleks võiks kasutada ELi vahendatud dialoogi suhete normaliseerimiseks Serbiaga. Kauaoodatud otsusega rakendas Kosovo konstitutsioonikohtu otsuse Deçani/Dečani kloostri maaomandi kohta.

2024. aasta juulis võttis Kosovo parlament vastu uue seaduse meediat reguleeriva asutuse kohta. See aitab tõhustada meedia reguleerimist ja reguleeriva asutuse tegevust. Paraku ei kajastanud Kosovo parlamendi muudatusettepanekud enamikku ELi ja teiste rahvusvaheliste partnerite soovitudest. Jätakuvalt tekitavad muret reguleeriva asutuse sõltumatus ja volitused ning selle rahastamine, samuti seaduse ebaselgus ja ebaproportsionaalsus. Opositsioon saatis seaduse konstitutsioonikohtusse läbivaatamiseks.

7. Soovitused

Kosovo täidab üldiselt endiselt viisanõude kaotamise nõudeid. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Kosovo viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Kosovolt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada kas operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides) või riigisiseste õigusaktidega;
- b) jätkata ja tugevdada koostöös liikmesriikidega hiljuti käivitatud algatusi, et jälgida liikmesriikides asuvate Kosovo kodanike põhjendamatute varjupaigataotluste probleemi. Muu hulgas tuleks tugevdada kampaaniaid üldsuse teavitamiseks Schengeni alale reisimisel kohaldatavatest eeskirjadest ning isikuid tuleks riigist väljumisel rangemalt kontrollida;
- c) jätkata kahepoolsete tagasivõtulepingute rakendamist, et säilitada praegune hea koostöö, ning teha tööd uute tagasivõtulepingute sõlmimiseks;
- d) jätkata kohtu- ja kriminaalasjade õigusliku ja poliitilise raamistiku rakendamist;

- e) tugevdada veelgi vähemusrahvuste kogukondade õiguste kaitset ja parandada nende õiguste kasutamist.

2. ROHKEM KUI SEITSE AASTAT TAGASI VIISAVABADUSE SAANUD RIIGID

ALBAANIA

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Albaanial on viisavaba reisimise kord 13 järgmise riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Neist seitsme riigi kodanikud on viisanõudest vabastatud alaliselt (Armeenia, Aserbaidžaan, Hiina, Kasahstan, Kuveit, Türgi ja Valgevene) ning kuue riigi kodanikud on vabastatud Albaaniasse sisenemisel viisanõudest hooajaliselt (Bahrein, Katar, Omaan, Saudi Araabia ja Tai 16. märtsist 31. detsembrini 2024 ning Indoneesia 1. aprillist 31. detsembrini 2024). Lisaks saavad Albaaniasse viisavabalt siseneda ka selliste kolmandate riikide kodanikud, kellel on kümneaastane Araabia Ühendemiraatide elamisluba, mis kehtib Albaaniasse sisenemise hetkel vähemalt veel ühe aasta.

2023. aasta aprillis jättis Albaania Venemaa, India ja Egiptuse hooajalise viisavabaduse loetelust välja. Samas lisati 2024. aasta märtsis loetellu Indoneesia. 2024. aasta mais peatas Albaania osaliselt Valgevene diplomaatilise ja teenistuspassi kasutajate viisavabaduse. Kõigile Valgevene tavapassi kasutajatele jääb viisavaba reisimise kord siiski kehtima. 2024. aasta juulis peatas Albaania viisavaba reisimise korra kõigi Guyana passi kasutajate suhtes.

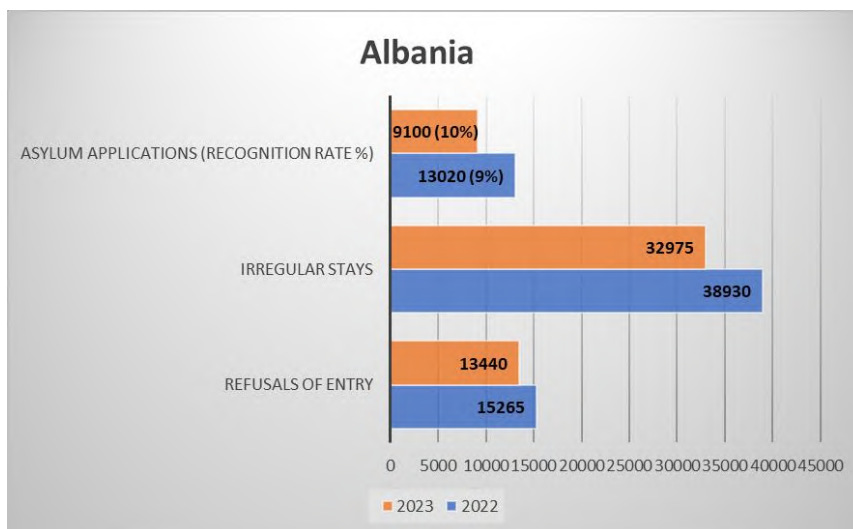
Puudulik kooskõla Albaania ja ELi viisapoliitika vahel suurendab mööda Lääne-Balkani rändeteed ELi kulgeva ebaseadusliku rände ohtu. Komisjon ootab Albaanialt viisapoliitika kooskõlastamisel edasisi edusamme. Majanduskasvu kava alusel koostatud reformikava raames on Albaania võtnud kohustuse viia oma viisapoliitika veelgi enam kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oleks kasulik võtta minimaalne ajutine meede, mille raames tehakse viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Aastatel 2022–2023 vähenes Albaania kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv 30 %: 2023. aastal esitati 9 100 taotlust, 2022. aastal aga 13 020 taotlust. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr, mis oli 2022. aastal 9 %, 2023. aastal pisut kasvas (10 %).

2023. aastal teatasid liikmesriigid 639st Albaania kodanike ebaseaduslikust piiriületusest. Seda on 14 % vähem kui 2022. aastal (746). 2023. aastal liikmesriikides seadusliku aluseta viibivate Albaania kodanike arv (32 975) näitas samasugust suundumust ja vähenes 2022. aastaga (38 930) võrreldes 15 %. Albaania kodanikele liikmesriikides väljastatud sisenemiskeeldude arv vähenes 2023. aastal 12 % (15 265st 2022. aastal 13 440ni 2023. aastal).

2023. aastal tehtud lahkumisettekirjutuste arv (17 415) vähenes 28 % võrreldes 2022. aastaga (24 165). 2023. aastal teatati 8 235st Albaania kodanike tagasisaatmisest võrreldes 10 020ga 2022. aastal (vähenemine 18 %). Tagasisaatmise määr tõusis veidi (2022. aastal 41 %, 2023. aastal 47 %) ning järgis viimaste aastate positiivset suundumust.

Allikas: Eurostat

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

Albaania jätkas aktiivset osalust ELi Lääne-Balkani tegevuskava rakendamisel. Albaania rakendas ka jätkuvalt integreeritud piirihalduse valdkondadevahelist strateegiat (2021–2027) ja sellega seotud 2021.–2023. aasta tegevuskava. 2024. aasta mais võttis Albaania vastu uue riikliku rändestrategie (2024–2030) ja sellega seotud 2024.–2026. aasta tegevuskava. Nende algatustega seotud töö keskendus rändehaldussuutlikkuse suurendamisele ning asutustevahelisele ja rahvusvahelisele koostööle. Selles valdkonnas viidi ellu kuus projekti.

Rände ja piirihalduse valdkonnas tehakse koos Euroopa Ranniku- ja Piirivalveametiga (Frontex) ühisoperatsioone. Albaania allkirjastas 15. septembril 2023 uue staatust käsitleva kokkuleppe, mis jõustus 2024. aasta juunis ja võimaldas Frontexil lähetada alates 2019. ja 2021. aastast uusi Euroopa piiri- ja rannikuvalve alalise korpuse ametnikke Albaania ja kolmandate riikide vahelistele piiridele. Seni on ametnikke lähetatud Albaania ja Kreeka vahelisele maismaapiirile ning Albaania ja Itaalia vahelisele merepiirile. Üldiselt on liikmesriigid teatanud tihedast koostööst Albaaniaga. Tiranas asub Frontexi kontaktametnik, kelle piirkondlikud volitused hõlmavad nii Albaaniat, Kosovot kui ka Põhja-Makedooniat.

Tagasivõtmise valdkonnas jätkas Albaania ELi ja Albaania vahelise tagasivõtulepingu ning kahepoolsete tagasivõtulepingute rakendamist. Menetleti 407 taotlust Albaania kodanike tagasivõtmiseks ELi liikmesriikidest (s.o 33 taotlust rohkem kui 2022. aastal). Üldiselt on teatatud, et Albaania on teinud liikmesriikidega tagasivõtu vallas rahuldavat koostööd. Vaid kaks liikmesriiki teatas, et tagasisaatmisega seotud jõupingutused on küll tugevnenud, ent koostöö parandamiseks võib siiski olla vaja teha täiendavaid jõupingutusi.

2023. aastal ei vajanud liikmesriigid enam Frontexi abi arvatavate Albaania kodanike tuvastamisel ega neile reisidokumentide hankimisel. 2024. aastal, pärast seda, kui Frontex kutsus Lääne-Balkani riike osalema vaatlejana Frontexi juhitava riikide töörühma kohtumistel, anti Albaaniale vaatleja staatus Alžeeria, Bangladesh, Maroko ja Somaalia töörühmas.

Albaania jätkas koostööd EUAaga. Albaania minister kiitis 2024. aasta oktoobris heaks teise tegevuskava koostööks aastatel 2024–2027.

4. Põhjendamatute varjupaigataotluste asjus võetud meetmed

Albaania on võtnud järelmeetmeid 2022. aastal rakendatud ja kuuendas peatamiskorra aruandes

osutatud meetmetele. Pärast Albaania kodanike poolt Schengeni/ELi riikides varjupaigataotluste esitamise ennetamise institutsioonidevahelise tegevuskava vastuvõtmist 2022. aastal alustas Albaania 2023. aastal selle rakendamist, tuginedes varasematele positiivsetele kogemustele selle probleemiga tegelemisel. Samuti jätkas Albaania konkreetse kahepoolse tegevuskava rakendamist, et käsitleda albaanlastest varjupaigataotlejate probleemi Prantsusmaal. Samuti on Albaania tugevdanud Schengeni alale reisimiseks riigipiiri ületavate Albaania kodanike kontrolli. Nende jõupingutuste raames on pööratud eriti suurt tähelepanu välismaale reisivate alaealiste kontrollimisele, sealhulgas alaealiste notariaalselt tõestatud deklaratsioonide kontrollimisele piiril.

Albaania rakendas ka jätkuvalt tegevuskava saatjata alaealiste albaanlaste probleemi käsitlemiseks Itaalias.

Albaania piiri- ja rändepolitsei tegi ka intensiivset koostööd ja vahetas teavet oma piirkondlike kolleegidega, et astuda vastu kodanike tavale reisida varjupaiga taotlemiseks ELi naaberriikide kaudu vältimaks põhjalikku kontrolli, mis on kehtestatud Albaania kodanikele, kes liiguvad Albaaniast välja.

5. Investoritele kodakondsuse andmine

Kuuendas peatamiskorra aruandes märgiti, et Albaania on teatanud oma otsusest peatada 2023. aastal investoritele kodakondsuse andmise kava kehtestamisega seotud algatus. Albaania ei ole investoritele kodakondsuse andmise kava tõepoolest kehtestanud ega ole ka teatanud uutest arengusuundadest selles küsimuses. Komisjon jätkab teema jälgimist.

6. Julgeolekukoostöö

2023. aastal osales Albaania 20 ühises uurimisrühmas, mis tegelesid võitlusega organiseeritud kuritegevuse eri liikide, peamiselt uimastikaubanduse, rahapesu ja arvutikuritegude vastu. Üldiselt on Albaania koostöö olnud kõigi asjaomaste riikidega hea. Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses on Albaania pööranud eritähelepanu koostööle ELi õiguskaitseasutustega. Riik on tugevdanud ja laiendanud koostööd vastavate struktuuridega nii piirkondlikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Selle koostöö raames on vahetatud politseiteavet narkokuritegude, salakaubaveo, rahapesu, majandus- ja finantskuritegevuse, arvutikuritegevuse ja raskete kuritegude uurimise vallas. Teabevahetus on toimunud peamiselt INTERPOLi, Europol ja CARINI võrgustiku kaudu. 2023. aastal lähetas Albaania Europol juurde oma teise kontaktametniku.

2023. aastal intensiivistas Albaania politsei teabevahetust, suurendades rahvusvaheliste partneritega SIENA kaudu jagatavate sõnumite arvu.

Albaania on endiselt kõige aktiivsem EMPACTis osalev kolmas riik. Albaania politsei on operatiivmeetme „Lääne-Balkani rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastane rakkerühm“ kaasjuht. Aruandeperioodi jooksul osales Albaania politsei kuuel ühismeetmete päeval, mis olid keskendunud rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise, inimkaubanduse ja relvakaubanduse probleemidele. Need operatsioonid ja teabevahetus partneritega on andnud positiivseid tulemusi vara arestimise ja kurjategijate vahistamise näol. Europolile on teatatud kõikidest ühismeetmete päevade tulemustest.

Lääne-Balkani kuritegevuse ja terrorismi vastase partnerluse (WB PaCT) raames on tehtud koostööd CEPOLiga. 2023. aasta jooksul osales CEPOLi tegevuses kõnealuse projekti raames 52 Albaania politseitöötajat kriminaalpolitsei osakonnast, piiri- ja migratsiooniosakonnast ning terrorismivastase võitluse direktoraadist.

Albaania rakendas edukalt terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava viie eesmärgi raames ette nähtud meetmeid. 2023. aasta oktoobris esitati komisjonile rakendusaruanne 2023. aasta esimese kuue kuu kohta.

Albaania jätkas koostööd EUDAgaga nii 2019. aasta koostöölepingu alusel kui ka projekti IPA8 raames.

7. Soovitused

Albaania on võtnud meetmeid enamiku komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Albaania viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Albaanialt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada kas operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides) või riigisiseste õigusaktidega;
- b) jätkata ja tugevdada algatusi ELis esitatavate põhjendamatute varjupaigataotluste probleemi lahendamiseks, eelkõige saatjata alaealiste puhul.

BOSNIA JA HERTSEGOVIINA

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Bosnia ja Hertsegoviinal on viisavaba reisimise kord järgmise seitsme riigiga, mis on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat: Aserbaidžaan, Hiina, Katar, Kuveit, Saudi Araabia (hooajaliselt), Türgi ja Venemaa.

Selleks et saavutada veelgi suurema vastavus ELi viisapoliitikaga, kehtestas Bosnia ja Hertsegoviina 2023. aasta septembris viisanõude Bahreini kodanikele ning 2024. aasta märtsis ka Omaani kodanikele. Sellega lühendas riik oma ELi viisapoliitikaga vastuolus olevat loetelu viisavaba reisimise korraga riikidest. Bosnia ja Hertsegoviina uuendas siiski oma hooajalist kolmekuulist viisavaba reisimise korda Saudi Araabia kodanike jaoks, kes võivad 2024. aasta juunist kuni septembrini riigis viisavabalt viibida kuni 30 päeva.

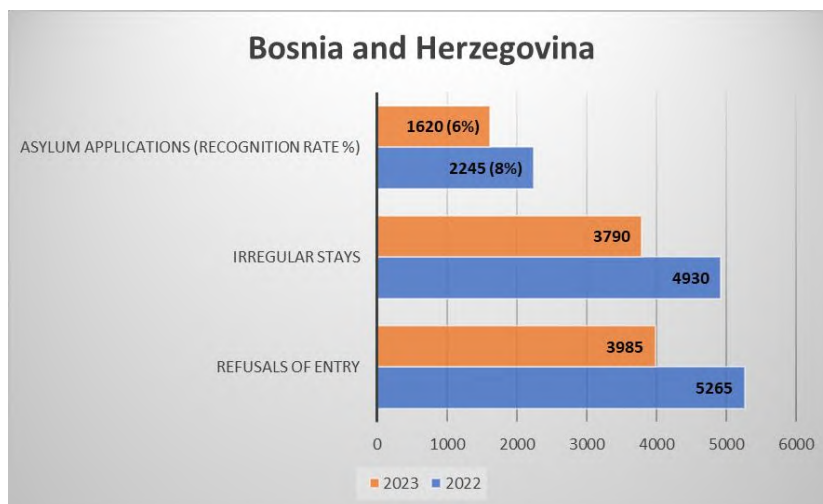
Puudulik kooskõla Bosnia ja Hertsegoviina viisapoliitika ja ELi viisapoliitika vahel suurendab mööda Lääne-Balkani rändeteed ELi kulgeva ebaseadusliku rände ohtu. Komisjon ootab Bosnialt ja Hertsegoviinalt, et ta teeks edasisi edusamme viisapoliitika kooskõlastamisel ning võtaks kindlaid kohustusi majanduskasvu kava alusel koostatud reformikava raames. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oleks kasulik võtta minimaalne ajutine meede, mille raames tehakse viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Bosnia ja Hertsegoviina kodanikud esitasid 2023. aastal ELi liikmesriikides 1 620 rahvusvahelise kaitse taotlust ehk 28 % vähem kui 2022. aastal (2 245). 2021. aastast alanud positiivne langustrend seega jätkus. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr langes 8 %-lt 2022. aastal 6 %-le 2023. aastal.

2023. aastal teatasid liikmesriigid 20st ebaseaduslikust ELi välispiiri ületusest Bosnia ja Hertsegoviina kodanike poolt (2022. aastal 22). Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Bosnia ja Hertsegoviina kodanike arv vähenes 2023. aastal 23 %: 2023. aastal oli seadusliku aluseta riigis viibimise juhtumeid 3 790, 2022. aastal aga 4 930. Sisenemiskeeldude arv vähenes 2023. aastal märkimisväärselt (24 %): 2022. aastal väljastati 5 265 keeldu, ent 2023. aastal 3 985 keeldu.

Bosnia ja Hertsegoviina kodanikele tehtud lahkumisettekirjutuste arv (2023. aastal 2 430, 2022. aastal 2 885) ja tagasisaadetud inimeste arv (2023. aastal 1 210 inimest, 2022. aastal 1 280) vähenesid vastavalt 16 % ja 5 %. Tagasisaatmise määr tõusis jätkuvalt: 44 %-lt 2022. aastal 50 %-le 2023. aastal.

Allikas: Eurostat

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

2023. aasta septembris jõustus uus välismaalaste seadus. Bosnia ja Hertsegoviina rakendab oma 2021.–2025. aasta rände- ja varjupaigapoliitika tegevuskava ning integreeritud piirihalduse strateegiat ja tegevuskava aastateks 2019–2023. Uus 2024.–2029. aasta integreeritud piirihalduse strateegia oli 2024. aasta keskpaigaks veel vastu võtmata. 2024. aasta keskpaigast alates tuleb vastu võtta ka piirikontrolli seaduse eelnõu, mille eesmärk on saavutada kooskõla liidu *acquis*’ga.

Bosnia ja Hertsegoviina ja Euroopa Komisjoni vahelised läbirääkimised staatust käsitleva kokkuleppe üle algasid 2024. aasta veebruaris ning jõudsid lõpule 2024. aasta septembris. Kokkulepe allkirjastatakse peagi. Belgradis asuv Frontexi kontaktametnik on endiselt pädev ka Bosnia ja Hertsegoviina küsimustes.

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas üldiselt tihedat koostööd tagasivõtmise valdkonnas vastavalt ELiga sõlmitud lepingule, mida rakendatakse enamikus liikmesriikides tõhusalt. Mõned liikmesriigid on andnud märku Bosnia ja Hertsegoviina ebapiisavast koostööst tagasivõtmise vallas 2023. aastal (ehkki olukord on alates 2022. aastast paranenud): taotlustest rahuldati 55 %.

Lääne-Balkani rändetee kaudu ELi suunduvate ebaseaduslike piiriületuste üldisest vähenemisest hoolimata täheldati Bosnia ja Hertsegoviinast Horvaatiasse kulgeval alamrändeteel kasvusuundumust: 2024. aasta esimese üheksa kuu jooksul toimus ligikaudu 30 % rohkem piiriületusi kui 2023. aasta samal perioodil. 2024. aasta esimesel üheksal kuul registreeriti sellel piirilõigul peaaegu 90 % kõigist Lääne-Balkani rändeteel toimunud ebaseaduslikest piiriületustest. Pärast Serbiast Ungarisse kulgenud alamrändetee sulgemist suunasid kuritegelikud võrgustikud oma tegevuse ümber Bosniast ja Hertsegoviinast Horvaatiasse kulgevale alamrändeteele.

Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutuste poolt 2023. aastal kinni peetud ebaseaduslike rändajate arv kasvas 25 % võrreldes 2022. aastaga. Kõige arvukamalt oli Afganistani, Maroko, Süüria, Pakistani, Türgi (sh neid kodanikke, kes kasutavad võimalust reisida viisavabalt Bosniasse ja Hertsegoviinasse), Bangladeshhi ja Iraani kodanikke.

Ebaseaduslikult riiki saabuvad mõjutavad eelkõige Horvaatiat, mis on ainus ELi liikmesriik, millel on piir Bosnia ja Hertsegoviinaga. Horvaatia teeb Bosnia ja Hertsegoviinaga intensiivset koostööd piirihalduse valdkonnas, sealhulgas ühispatrullide kaudu. Mõlemad riigid osalevad ka Europoli toetatavas rakkerühmas ZeBRA, mis keskendub rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega tegelevatele organiseeritud kuritegelikele rühmitustele. Teised ELi liikmesriigid toetasid samuti

Bosniat ja Hertsegoviinat rände- ja piirihalduse valdkonnas, sealhulgas koolitusega (nt biomeetriliste tunnuste kasutamise kohta) ja tehniliste eksperditeadmistega reisijat käsitleva eelteabe ja broneeringuinfo süsteemi (API/PNR) ning dokumentide andmebaasi loomiseks, et parandada võltsitud või valedokumentide avastamist (mõlemad on käimas).

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas viljakat koostööd Euroopa Liidu Varjupaigaametiga (EUAA), ent 2024.–2025. aasta tegevuskava ei ole veel vastu võetud.

4. Julgeolekukoostöö

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas koostööd Europoliga. 2023. aasta juunis alustas tegevust kontaktpunkt ja juulis lähetati Haagi kontaktametnik. See on oluline samm. Bosnia ja Hertsegoviina kasutab üha enam Europoli tooteid ja teenuseid, vahetades SIENA sidesüsteemi kaudu intensiivselt teavet, peamiselt uimastikaubanduse, finantskuritegevuse, organiseeritud kuritegevuse ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase võitluse ning terrorismi ennetamise valdkonnas. Bosnia ja Hertsegoviina suurendas oma osalust EMPACTis – 2023. aastal osales ta 12 operatiivmeetmes. EMPACTi tulirelvade prioriteedi kaudu tehti intensiivset koostööd ebaseadusliku relvade ja lahingumoonaga kauplemise vastase võitluse valdkonnas. Samuti jätkus koostöö ELi liikmesriikidega INTERPOLi kaudu.

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas 2021.–2026. aasta terrorismivastase strateegia rakendamist. 2023. aastal võeti kõigil valitsustasanditel vastu tegevuskavad. Edusamme tehti terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames ELiga sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamisel.

Alates 2022. aasta novembrist kehtib terrorismi ja vägivaldse äärmusluse vastane strateegia ning 2023. aastal võeti vastu selle tegevuskavad. 2024. aasta veebruaris võttis Bosnia ja Hertsegoviina vastu rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse seaduse, millega parandatakse riskihindamist käsitlevaid sätteid ja nähakse ette alaline koordineeriv asutus ning mille eesmärk on viia õigusnormid kooskõlla liidu *acquis*'ga. Samuti võeti vastu rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse riskihinnang seoses krüptovaraga ja 2024.–2027. aasta tegevuskava.

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas koostööd EUDAg projektiga IPA8 raames.

5. Soovitused

Bosnia ja Hertsegoviina on võtnud mõningaid meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Bosnia ja Hertsegoviina viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Bosnia ja Hertsegoviinalt, et ta võtaks minimaalse ajutise meetmena täiendavaid julgeolekumeetmeid, sealhulgas teeks viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada kas operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides) või riigisiseste õigusaktidega;
- b) allkirjastada ja ratifitseerida kiiresti staatust käsitlev kokkulepe ELiga;
- c) parandada piirihalduse koordineerimist, võttes kiireloomulisi meetmeid ebaseadusliku piiriületuse probleemi kõrvaldamiseks Bosniat ja Hertsegoviinat läbival alamrändeteel.

MOLDOVA VABARIIK

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Moldoval on viisavaba reisimise kord järgmise 11 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat: Armeenia, Aserbaidžaan, Kasahstan, Katar, Kuuba, Kõrgõzstan, Tadžikistan, Türgi, Usbekistan, Valgevene ja Venemaa.

2023. aastal ei tehtud edusamme suurema kooskõla saavutamiseks ELi viisapoliitikaga, kuid 2024. aasta aprillis denonsseeriti Moldova ja Ecuadori vaheline viisavaba reisimise leping. Moldova teatas käesoleva aruande koostamiseks esitatud teabes, et ühinemiskuupäevaks kooskõlastab ta oma viisapoliitika täielikult ELi viisapoliitikaga.

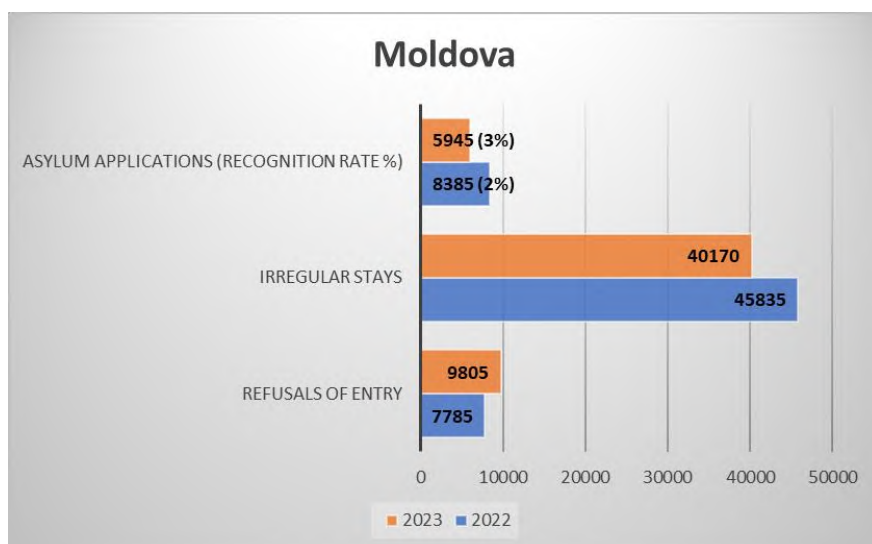
Komisjon ootab, et Moldova liiguks viisapoliitika kooskõlastamisel siiski edasi. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Moldovalt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Moldova kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv vähenes 2023. aastal 29 % võrreldes 2022. aastaga: 2022. aastal esitati 8 385 taotlust, ent 2023. aastal 5 945 taotlust. Heaks kiidetud taotluste määr oli 2023. aastal 3 % (2022. aastal 2 %).

Moldova kodanikud tegid 2023. aastal vähe katseid (20) ületada ebaseaduslikult ELi välispiiri (2022. aastal 29 katset). Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Moldova kodanike arv vähenes 45 835st 2022. aastal 40 170ni 2023. aastal (vähenemine 12 %). Moldova kodanikele väljastati 2023. aastal liikmesriikides 9 805 sisenemiskeeldu ehk 26 % rohkem kui 2022. aastal (7 785).

2023. aastal jäi Moldova kodanikele tehtud lahkumisettekirjutuste arv stabiilseks (2023. aastal 9 120, 2022. aastal 9 125), samas kui tagasisaatmise arv suurenes 37,5 % (2023. aastal 3 610, 2022. aastal 2 725), mis tähendab, et tagasisaatmise määr tõusis 29 %-lt 2022. aastal 40 %-le 2023. aastal.

Allikas: Eurostat

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

Moldova jätkas EMPACTi raames rahvusvahelise koostöö edendamist piiriülese kuritegevuse vastu võitlemisel. Moldova tegi jätkuvalt tihedat koostööd erinevate ELi osalejatega – Frontexi, Europol, CEPOLi, EUDA ja Euroopa Liidu piirihalduse abimissiooniga Moldovas ja Ukrainas (EUBAM) –, sealhulgas Moldova sisejulgeoleku ja piirihalduse ELi tugikeskuse kaudu.

Piirihalduse valdkonnas jätkas Moldova 2023. aastal tõhustatud koostööd Frontexiga 2022. aasta märtsis sõlmitud staatust käsitleva kokkuleppe alusel, mis võimaldab ametil lähetada Euroopa piiri- ja rannikuvalve alalise korpuse ametnikke, kellel on täitevvolitused. Selle konkreetseks tulemuseks olid ühisoperatsioonid Moldova 2023 (lõppenud) ja Moldova 2024 (käimas) õhupiiril (Chişinău lennujaam) ja maismaapiiril Rumeenia ja Ukrainaga. Tegemist on esimese staatust käsitleva kokkuleppe ja esimese täitevvolitustega ühisoperatsiooniga idapartnerluse riigis. Frontexi hallatava piirkondliku platvormi „Idapartnerluse riskianalüüsi võrgustik“ (EaP-RAN) kaudu toimub korrapärane teabevahetus ja luureandmete jagamine. Lisaks sellele lähetati valitud ELi lennujaamadesse pikemaks ajaks kümme Moldova vaatlejat. Moldova ja Frontex käivitasid 2022.–2024. aasta kahepoolse koostöökava alusel integreeritud piirihalduse suutlikkuse suurendamisega seotud algatused.

Alates 2022. aasta juulist asub Frontexi idapartnerluse riikide kontaktametnik, kes pidi algselt asuma Kiievis, nüüd selle asemel ajutiselt Chişinăus.

Samuti jätkus kahepoolne koostöö ELi liikmesriikidega. Muu hulgas lähetati Moldova piirivalveametnikke ühe ELi liikmesriigi lennujaama ja teise ELi liikmesriigi maismaavälispiirile, korraldati koolitusi, jagati tehnilisi eksperditeadmisi ja tarniti ELi rahastatud projektide kaudu märkimisväärsel hulgal tehnilisi seadmeid.

ELi rahastatud projekti raames, mis käsitles sundrände kriisi mõju, jaotati riigiasutustele 2023. aastal ümber 4 miljonit eurot, et aidata tugevdada kohalikku piirihaldussuutlikkust seadmete, taristu ja asjakohase koolituse kaudu.

Nii Frontex kui ka paljud liikmesriigid hindasid Moldova koostööd tagasivõtu ja tagasisaatmise valdkonnas suurepäraseks. Reisidokumendid toimetati kohale kiiresti ja tõhusalt. Moldova ametiasutused tegid täieulatuslikku ja tulemuslikku koostööd ka tagasisaatmisoperatsioonides, mis toimusid muu hulgas tsarterlendude abil. 2023. aasta novembris läbisid Moldova saatjad vastuvõtva riigi tagasisaatmisoperatsiooni koolituse, mis võimaldab neil alates 2024. aastast osaleda selles operatiivtegevuses.

4. Julgeolekukoostöö

Julgeoleku valdkonnas pidi Moldova 2023. aastal teist aastat järjest silmitsi seisma Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja kõrvalmõjuga, samuti hübriidsõja, küberjulgeolekut ohustavate rünnakute ja piiriülese kuritegevuse eri vormidega. 2024. aastal on Moldovas jätkuvalt tajutud enneolematut välissekkumist Venemaa ja tema käsilaste poolt, eriti seoses 2024. aasta presidendivalimistega ja ELiga ühinemise referendumiga.

2023. aastal muutus ELi ja Moldova julgeolekukoostöö veelgi intensiivsemaks. Üks selle koostöö vilju on Moldova ja ELi sisejulgeoleku ja piirihalduse keskus („ELi julgeolekukeskus“), mis käivitati 2022. aastal. 2023. aastal tegeles ELi julgeolekukeskus järgmiste prioriteetsete valdkondadega: võitlus terrorismi ja vägivaldse äärmusluse, hübriidohtude ja uimastikaubanduse vastu. 2023. aasta mais käivitati ÜJKP tsiviilmissioon ehk ELi partnerlusmissioon (EUPM). Selle eesmärk on suurendada Moldova julgeolekusektori vastupanuvõimet kriisiohje ja hübriidohtude valdkonnas. Missiooni ülesanne on pakkuda nõu ja koolitust, ent lisaks sellele on missioonil ka projektirühm, mis pakub sihipärast operatiivtuge.

Jätkus koostöö Europoliga ja Moldovat julgustatakse olemasolevaid vahendeid veelgi rohkem kasutama. Europoli peakorterisse lähetati Moldova kontaktametnik ja alates 2023. aasta märtsist on mõned valitud Europoli ametnikud lähetatud Moldovasse, et pakkuda operatiivtuge ja vahetada parimaid tavaid, eelkõige piiriülese organiseeritud kuritegevuse valdkonnas. Koos Europoliga korraldati EMPACTi ja ELi julgeolekukeskuse raames tulirelvade, uimastite ja inimkaubanduse vastast operatiivtegevust. Moldova kasutas Europoli raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hindamise (SOCTA) metoodikat, et koostada aastatel 2022–2023 raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude riiklikud hinnangud. 2023. aastal teabevahetus Europoliga intensiivistus. Moldova viib praegu ellu EMPACTi 2024.–2025. aasta operatiivtegevuskava.

Ajavahemikus 2023. aasta märtsist kuni 2024. aasta märtsini rakendasid viis ühist uurimisrühma, kuhu kuulusid Moldova ja ELi liikmesriikide töötajad, Eurojusti osalusel operatiivmeetmeid nii Moldovas kui ka asjaomastes ELi liikmesriikides. 2023. aasta juulis nimetas Moldova kuueks kuuks Eurojusti kontaktprokuröri, kelle ametiaega pikendati kuni 31. juulini 2024.

2023. aastal toimus Moldova ja INTERPOLi vahel väga elav teabevahetus. Samuti korraldas amet Moldova politseitöötajatele arvukalt koolitusprogramme.

Jätkus kahepoolne koostöö ELi liikmesriikidega. Moldovale pakutav abi hõlmas õiguskaitsetöötajate koolitust, tehniliste eksperditeadmiste pakkumist, teadmiste jagamist ja eriotstarbelise tarkvara tarnimist. Kolm ELi liikmesriik tegid Moldovaga koostööd Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse (SELEC) raames: õiguskaitse- ja julgeolekuasutused korraldasid arvukalt ühistegevusi/uurimisi.

Korruptsioonivastase võitluse valdkonnas jõustus 2023. aasta oktoobris uus seadus rikkumisest teatajate kaitse kohta ning 2023. aasta detsembris võttis Moldova vastu riikliku usaldusvääruse ja korruptsioonivastase võitluse kava aastateks 2024–2028.

Moldova jätkas koostööd EUDAgaga nii 2012. aasta vastastikuse mõistmise memorandumil alusel kui ka projekti EU4MD II raames.

5. Soovitused

Moldova on võtnud meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Moldova viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat, pidades eelkõige silmas neid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeoleku ohtu;
- b) jätkata jõupingutusi võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu ning pöörata seejuures erilist tähelepanu tulirelvade ja uimastite salakaubaveo ja inimkaubanduse vastasele võitlusele ning organiseeritud kuritegevuse finantsmõõtmele.

MONTENEGRO

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Montenegrol on viisavaba reisimise kord 11 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat; neist seitsme riigi kodanikud on alaliselt viisanõudest vabastatud (Aserbaidžaan, Hiina,²⁹ Katar, Kuveit, Türgi, Valgevene ja Venemaa³⁰) ning nelja riigi kodanikud on viisanõudest vabastatud hooajaliselt, et siseneda Montenegrosse turismi eesmärgil aprillist oktoobrini (Armeenia, Egiptus, Kasahstan, Saudi Araabia).

Armeenia, Egiptuse, Kasahstani, Saudi Araabia ja Usbekistaniga 2023. aasta aprillis kehtestatud hooajaline viisavabadus kaotas kehtivuse 31. oktoobril 2023. Kõiki kokkuleppeid, välja arvatud Usbekistani oma, uuendati 2024. aastal. Need kokkulepped kehtivad 1. maist kuni 31. oktoobrini 2024. Hooajaline viisavabadus võimaldab eespool nimetatud nelja riigi kodanikel siseneda teatavatel tingimustel Montenegrosse 30 päevaks ilma viisata. Lisaks kehtestati maksimaalselt kümne päeva pikkune hooajaline viisavabadus teatavatele kolmandate riikide kodanikele, kellel on olnud vähemalt eelmised kolm aastat Araabia Ühendemiraatide elamisluba.

Puudulik kooskõla Montenegro ja ELi viisapoliitika vahel suurendab mööda Lääne-Balkani rändeteed ELi kulgeva ebaseadusliku rände ohtu. Komisjon ootab Montenegrolt edasisi edusamme viisapoliitika kooskõlastamisel. Montenegro on võtnud endale majanduskasvu kava alusel koostatud reformikava raames kohustuse saavutada veelgi suurem kooskõla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat, saavutada koostalitlusvõime oma süsteemide ja praeguses viisade andmise süsteemis kasutatavate andmebaaside vahel, alustada tööd biomeetriliste andmete kogumiseks ning võtta täiendavaid turvameetmeid viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike kontrollimiseks.

Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Montenegrolt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

2022. ja 2023. aasta vahel vähenes Montenegro kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv 11 %: 2023. aastal esitati 375 taotlust, 2022. aastal aga 420 taotlust. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr oli 2023. aastal 3 % ehk jäi eelmise aastaga (4 %) võrreldes enam-vähem samaks.

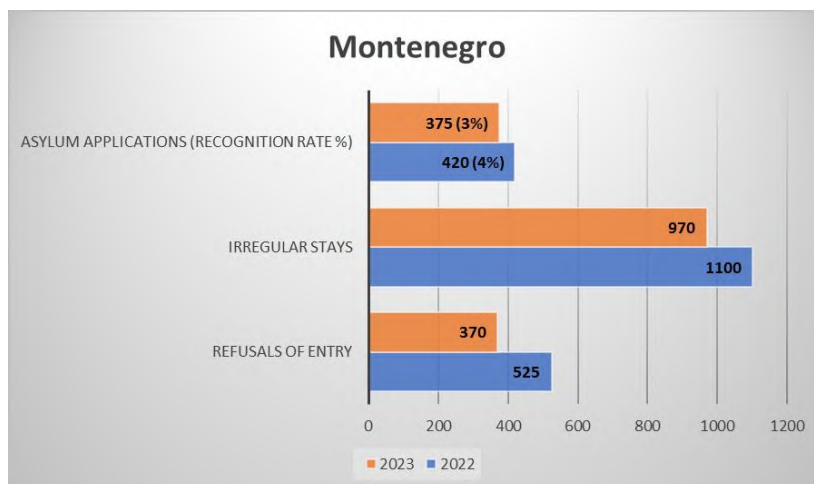
Liikmesriigid teatasid nelja Montenegro kodaniku ebaseaduslikust piiriületusest 2023. aastal võrreldes ühe piiriületusega 2022. aastal. Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Montenegro kodanike arv vähenes 2023. aastal 12 % (1 100st 2022. aastal 970ni 2023. aastal). Montenegro kodanikele liikmesriikides väljastatud sisenemiskeeldude arv vähenes 2023. aastal 29,5 % (2023. aastal 370, 2022. aastal 525).

Montenegro kodanikele tehtud lahkumisettekirjutuste arv vähenes 7 % (2023. aastal 425, 2022. aastal 465) ja tagasisaadetud inimeste arv vähenes 26 % (2023. aastal 215, 2022. aastal 290). Tagasisaatmise

²⁹ Hiina kodanikud, kellel on kehtiv reisidokument, võivad viibida Montenegros kuni 30 päeva organiseeritud turismigrupina, mis siseneb Montenegrosse, viibib seal ja lahkub sealt üheskoos, tingimusel et neil on tõend tasulise turismikorralduse kohta ja tõend päritoluriiki või transiidiriiki tagasipöördumise kohta.

³⁰ Valgevene ja Venemaa kodanikud võivad viibida Montenegros kuni 30 päeva, kui neil on vastavalt kas Valgevene või Venemaa välja antud kehtiv reisidokument.

määr langes 62 %-lt 2022. aastal 51 %-le 2023. aastal – varasemate aastate positiivne suundumus muutus seega vastupidiseks.

Allikas: Eurostat

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

Montenegro tegi ELiga tagasivõtu valdkonnas rahuldavat koostööd. 2023. aastal ei teatatud ühestki probleemist ja liikmesriigid ei esitanud ühtegi taotlust seoses reisidokumentide tuvastamise ja hankimisega, kuna ELi ja Montenegro tagasivõtulepingu asjakohaseid sätteid on seni tõhusalt rakendatud ning Frontex ei vaja selles küsimuses täiendavat abi.

Pärast seda, kui Frontex esitas Lääne-Balkani partnerasutustele iga-aastase üleskutse osaleda vaatlejana Frontexi juhitava riikide tööühma kohtumistel,³¹ anti Montenegrole vaatleja staatus Alžeeria, Bangladesh, Maroko ja Iraagi tööühmas.

Samuti on teatatud tihedast tagasivõtmise valdkonna koostööst Lääne-Balkani piirkonnas asuvate kolmandate riikidega. Hiljutistest jõupingutustest hoolimata ei ole Montenegrol praegu tagasivõtulepingut ühegi peamise rändajate päritoluriigiga.

Mis puudutab koostööd Frontexiga, siis 2023. aasta mais kirjutasid Montenegro ja Euroopa Liit alla uuele staatust käsitlevale kokkuleppele, mis käsitleb Frontexi operatiivtegevust. Kokkulepe võimaldab korraldada ühisoperatsioone ja lähetada Montenegrosse Frontexi piirihaldusrühmi. See hõlmab operatiivtegevust mis tahes piiripunktis ja kõikjal Montenegro territooriumil (mitte ainult ELi välispiiril, nagu varem), kus Euroopa piiri- ja rannikuvalve alalise korpuse ametnikud töötavad koos Montenegro piirivalveametnikega, et täita piirikontrolli ülesandeid. Alalise korpuse ametnikel võivad seejuures olla täitevvolitused. Praegu on koostamisel koostööleping, mille alusel määrata kindlaks EUROSURI operatiivtegevuse raamistiku kasutamise kord. Uue lepingu rakendamine algas 1. novembril 2023 laiendatud ühisoperatsiooni „Montenegro Land 2023“ kaudu. 2024. aasta ühisoperatsioon lisab võimaluse avada koostöös Frontexiga ajutisi maismaa- ja merepiiripunkte.

³¹ Konkreetsete kolmandate riikidega toimuvad kohtumised, millel osalevad ja mida juhivad liikmesriikide esindajad (ja mille kaasesimeheks on Frontex) ning mille eesmärk on teabevahetus tagasisaatmise valdkonnas.

Tihe koostöö Frontexiga tugevdas veelgi Montenegro koordineerimiskeskuse suutlikkust. Täiustati Montenegro koordineerimiskeskuse sisekorraldust ning soetati hulk sõidukeid ja patrullpaate – see aitas suurendada keskuse operatiivsuutlikkust.

Montenegro jätkas oma integreeritud piirihalduse strateegia ja Schengeni tegevuskava rakendamist. Jätkati piirihaldusseadmete järkjärgulist ajakohastamist vastavalt Schengeni tegevuskavale.

Montenegro jätkas koostööd EUAAga 2021. aasta ühise tegevuskava raames, mille kehtivusaega on pikendatud kuni järgmise tegevuskava sõlmimiseni. Teise tegevuskava vajaduste hindamine toimus 2024. aasta kevadel. Montenegro ja EUAA vaheline intensiivne koostöö on tegevuskava rakendamise kaudu andnud juba märkimisväärsed tulemusi ja arvatakse, et see on aidanud tugevdada Montenegro varjupaigasüsteemi.

Mis puutub edasisse töösse varjupaigavaldkonnas, siis Montenegro teeb tööd rändajate elektroonilise identifitseerimise ja registreerimise süsteemi loomiseks projekti „Individuaalne meede Montenegro integreeritud piirihalduse suutlikkuse tugevdamiseks“ raames. Projekti rahastab EL ja rakendab Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM).

4. Julgeolekukoostöö

Montenegro jätkas aktiivset koostööd INTERPOLi, Europoliga, CEPOLi ja ELi liikmesriikidega. Rahvusvahelises politseikoostöös Europoliga keskendusid jõupingutused 2023. aastal võitlusele rahvusvahelise kokaiinikaubanduse ja kuritegelike organisatsioonide, sealhulgas raskete kuritegude ja korruptsiooni vastu. 2023. aastal osales Montenegro 54 operatiivmeetmes kümne EMPACTi operatiivtegevuskava raames. Jätkus SIENA kaudu toimuv korrapärane teabevahetus Europoliga. Montenegro on lähetanud alates 2015. aastast Europoliga oma kontaktametniku.

Smugeldamisvõrgustikke käsitlevate analüütiliste andmete ja luureandmete väljatöötamiseks on piiripolitsei luure- ja riskianalüüsi osakonna juurde loodud inimkaubanduse ja piiriülese kuritegevuse tõkestamise töörühm. 2023. aastal hakkas piiripolitsei koostöös pädevate prokuröride ja kriminaalpolitseiga võtma operatiiv-uurimismeetmeid, mille tulemusel algatati mitu uut SIENA juhtumit, mille eesmärk oli uurida Montenegro territooriumi kaudu tegutsevaid rühmitusi, kes toimetavad rändajaid ebaseaduslikult üle piiri.

Montenegro jätkab ELi ja Montenegro vahelise Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakenduskorra meetmete rakendamist.

2023. aasta novembris allkirjastati Montenegro ja ELi vaheline ajakohastatud kahepoolne kokkulepe Lääne-Balkani partnerite ühise tegevuskava rakendamiseks terrorismivastases võitluses. Montenegro jätkab koos eri Lääne-Balkani partneritega ühiste terrorismivastaste meetmete rakendamist.

Montenegro jätkas koostööd EUDAg projekti IPA8 raames.

5. Investoritele kodakondsuse andmise kavad

Kuuenda peatamiskorra aruandes sisalduva teabe kohaselt lõpetati Montenegro investoritele kodakondsuse andmise kava 31. detsembril 2022, kuid Montenegro ametiasutused on jätkanud enne lõpetamise kuupäeva esitatud kodakondsustaotluste menetlemist.

Montenegro menetles 2023. aastal 423 taotlust (423 taotleja ja 927 pereliikme kohta) ning andis kodakondsuse 701 isikule. Neist 701 isikust 396 on Venemaa Föderatsiooni ja 65 Hiina Rahvavabariigi kodanikud. Kodakondsus anti isikutele, kellel on viisanõudega hõlmatud muude kolmandate riikide (Lõuna-Aafrika Vabariik, Türgi, Liibanon, Pakistan, India, Valgevene, Filipiinid, Indoneesia,

Kambodža, Kasahstan, Malaisia, Nigeeria, Saudi Araabia, Tuneesia, Usbekistan) kodakondsus. Montenegro teatas, et valitsus kohustub algetama menetluse Montenegro kodakondsuse äravõtmiseks seaduse alusel kõigi nende isikute suhtes, kellele on antud Montenegro kodakondsus ja kelle puhul hiljem leitakse, et nad on kantud selliste isikute nimekirja, kelle suhtes kohaldatakse rahvusvahelisi piiravaid meetmeid.

Komisjon jätkab seotud suundumuste jälgimist, kuni kõik menetluses olevad taotlused on läbi vaadatud.

6. Soovitused

Montenegro on võtnud meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Montenegro viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Montenegrolt, et ta võtaks minimaalse ajutise meetmena julgeolekumeetmeid, sealhulgas teeks viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada kas operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides) või riigisiseste õigusaktidega;
- b) tagada hiljuti tühistatud investoritele kodakondsuse andmise kava raames esitatud ja menetluses olevate taotluste kontrollimine ja läbivaatamine võimalikult rangete julgeolekunõuete kohaselt ning see, et tühistataks selle kava alusel neile isikutele antud kodakondsus, kelle suhtes kohaldatakse rahvusvahelisi piiravaid meetmeid.

PÕHJA-MAKEDOONIA

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

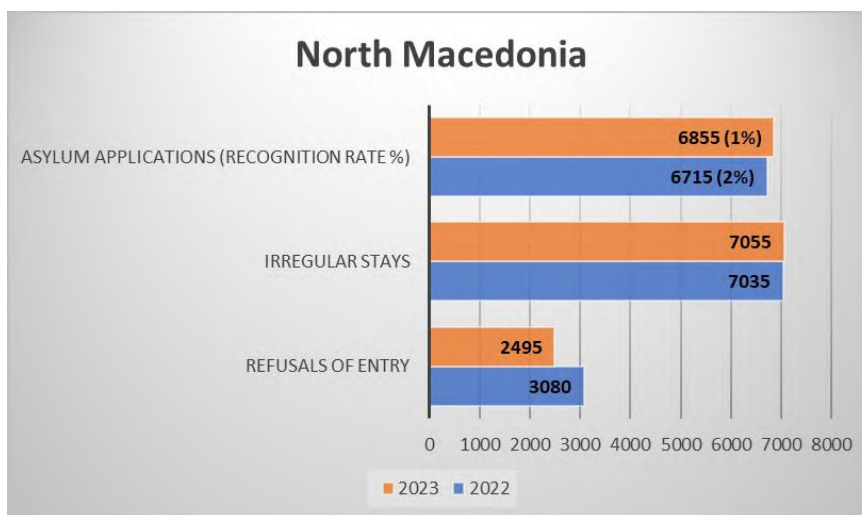
Ainus kolmas riik, kellel on Põhja-Makedooniaga viisavabadus, ent kelle kodanikelt nõutakse viisat, kui nad soovivad siseneda ELi, on endiselt Türgi. Võrreldes kuuenda peatamiskorra aruandega ei ole olukord muutunud. Kõik muud meetmed, mis võeti viisapoliitika kooskõlastamiseks 2023. aastal, kehtisid ka 2024. aastal. Täpsemalt kehtestas Põhja-Makedoonia 2023. aasta jaanuaris taas viisanõude Botswana ja Kuuba kodanikele. Otsus lubada Aserbaidžaaani kodanikel siseneda Põhja-Makedooniasse ajutiselt ilma viisata kaotas 2023. aasta märtsis kehtivuse ja seda ei pikendatud.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Põhja-Makedoonia kodanike poolt ELi liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv suurenes 2023. aastal 2 %: 2023. aastal esitati 6 855 taotlust, 2022. aastal aga 6 715 taotlust. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr oli 1 % (2022. aastal 2 %).

2023. aastal teatati ELi tasandil 12st Põhja-Makedoonia kodanike ebaseaduslikust piiriületusest (2022. aastal oli neid üheksa). Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Põhja-Makedoonia kodanike arv jäi 2023. aastal eelmise aastaga võrreldes stabiilseks: 2023. aastal oli seadusliku aluseta riigis viibimise juhtumeid 7 055, 2022. aastal aga 7 035. Sisenemiskeeldude arv vähenes 19 %: 2022. aastal väljastati 3 080 keeldu, ent 2023. aastal 2 495 keeldu.

Möödunud aastal täheldati esmakordselt langussuundumust Põhja-Makedoonia kodanikele tehtud lahkumisettekirjutuste arvus (2023. aastal 3 015, 2022. aastal 3 150 – vähenemine 4 %), samas kui tagasisaadetute arv kasvas 20,5 % (2023. aastal 1 965, 2022. aastal 1 630). Liikmesriigid on teatanud heast koostööst tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas. Tagasisaatmise määr kasvas 2023. aastal 65 %ni (2022. aastal 52 %).

Allikas: Eurostat

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

Pärast staatust käsitleva kokkuleppe sõlmimist 2022. aastal käib Põhja-Makedoonia ja Frontexi vahel kõrgetasemeline piirihalduskoostöö ja aruandeperioodil muutusi ei täheldatud (Frontexi ametnikud lähetati Põhja-Makedooniasse pärast kokkuleppe sõlmimist 2023. aastal). Staatust käsitleva kokkuleppe rakendamine toimub sujuvalt Frontexi Põhja-Makedoonia ühisoperatsiooni elluviimise

kaudu. Samuti osaletakse korrapäraselt muudes Frontexi ühisoperatsioonides ja ühismeetmete päevadel.

Üldiselt on liikmesriigid teatanud heast koostööst piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas, kuigi maismaapiiridel võiks tulemusi parandada ja tagasivõtmist saaks parandada nii tulemuste kui ka ajastuse osas.

2023. aastal ei vajanud liikmesriigid enam Frontexi abi Põhja-Makedoonia kodanike tuvastamisel ega reisidokumentide hankimisel. See võib olla märk sellest, et ELi ja Põhja-Makedoonia vahelise tagasivõtulepingu asjakohaseid aspekte rakendatakse tõhusalt. Pärast seda, kui Frontex esitas Lääne-Balkani partnerasutustele iga-aastase üleskutse osaleda vaatlejana Frontexi juhitava riikide töörühma kohtumistel, anti Põhja-Makedooniale vaatleja staatus Alžeeria, Bangladeshis, Maroko ja Iraagi töörühmas.

EUAA ja Põhja-Makedoonia vahel ajavahemikuks 2023–2025 kokku lepitud kolmanda põlvkonna koostöö tegevuskava on kehtestatud ning see on oluline vahend varjupaiga- ja vastuvõtusüsteemi tugevdamiseks.

2024. aasta oktoobris liitus Põhja-Makedoonia vaatlejariigina Euroopa rändevõrgustikuga (ELi rände- ja varjupaigaekspertide võrgustik).

4. Julgeolekukoostöö

Europoliga tehtava koostöö ja toimuva teabevahetuse tase on hea ning 2023. aasta jooksul paranes see veelgi. Põhja-Makedoonia on lähetanud alates 2015. aastast Europoli juurde oma kontaktametniku. Tema õiguskaitseasutused esitavad teavet konfiskeeritud relvade ja kinni peetud kahtlustatavate kohta ning annavad operatiivtegevuse käigus taotluse korral tagasisidet. Riik osaleb ka EMPACTi töös.

Põhja-Makedoonia ja Europoli vaheline korrapärane teabevahetus kuritegevuse valdkondade kaupa kasvas 2023. aastal võrreldes 2022. aastaga märkimisväärselt. Samuti süvenes teabevahetus SIENA ja CT SIENA kaudu (viimase puhul 38 % võrreldes 2022. aastaga). Põhja-Makedoonia jätkas osalemist varasematel aastatel käivitatud Europoli analüüsiprojektides ning liitus aastatel 2023–2024 veel kolme projektiga.

Käesoleval perioodil osales Europoli juurde määratud Põhja-Makedoonia kontaktametnik aktiivselt iganädalastel terrorismivastase võitluse alastel kohtumistel.

Põhja-Makedoonia jätkas koostööd EUDAg projektiga IPA8 raames.

5. Investoritele kodakondsuse andmise kavad

Põhja-Makedoonia kodakondsusseadus võimaldab anda kodakondsuse isikutele, kes pakuvad riigile erilist majandushuvi, ilma et neilt nõutaks eelnevat riigis elamist. 2023. ja 2024. aastal sellesse seadusesse muudatusi ei tehtud. 2023. aastal ei tehtud erilise majandushuviga seotud kodakondsustaotluste kohta ühtegi otsust, kuid esitati viis taotlust, mille hindamine on käimas. Komisjon kordab, et selle seaduse rakendamisega ei tohiks kaasneda süstemaatilist investeeringu eest kodakondsuse andmist, sest seda võidakse kasutada selleks, et hiilida mööda ELi lühiajalise viisa andmise korrast ja sellega kaasnevast konkreetsete rände- ja julgeolekuohtude põhjalikust hindamisest. Seetõttu võib see mõjutada viisavaba reisimise korda.

6. Soovitused

Põhja-Makedoonia on võtnud meetmeid enamiku komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia lõpule Põhja-Makedoonia viisapoliitika täielik kooskõlastamine ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Põhja-Makedoonialt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada kas operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides) või riigisiseste õigusaktidega;
- b) tagada, et erilise majandushuvi seaduse alusel esitatud kodakondsustaotluste menetlemisel kontrollitakse põhjalikult taotlejate tausta, ning hoiduda erilise majandushuvi tõttu kodakondsuse süstemaatilise omandamise võimaldamisest.

SERBIA

1. Viisapoliitika kooskõlastamine

Serial on viisavabadus järgmise 16 riigiga, kes on kantud ELi loetellu riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat: Armeenia, Aserbaidžaan, Bahrein, Hiina, Indoneesia, Jamaica, Kasahstan, Katar, Kuveit, Kõrgõzstan, Mongoolia, Omaan, Suriname, Türgi, Valgevene ja Venemaa.

Püüdes viia oma viisapoliitika paremini kooskõlla ELi omaga, otsustas Serbia kehtestada ajavahemikus 2022. aasta oktoobrist kuni 2023. aasta aprillini Boliivia, Burundi, Guinea-Bissau, Kuuba, India ja Tuneesia kodanike suhtes täieliku viisanõude.

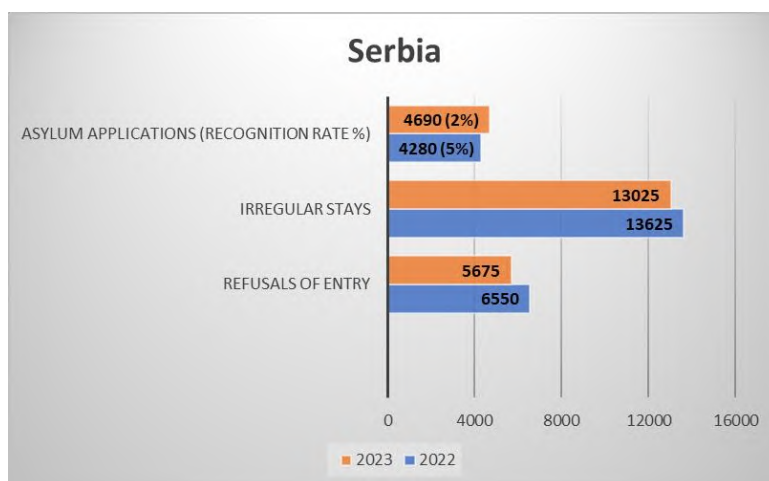
2023. aasta novembris võttis Serbia vastu „viisarežiimi ELi viisapoliitikaga kooskõlastamise kava“, milles täpsustatakse, et riikide puhul, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat, toimub kooskõlastamine üks aasta või kuus kuud enne Serbia ühinemist ELiga. Kuna viisapoliitika puudulik kooskõlastatus suurendab mööda Lääne-Balkani rändeteed ELi kulgeva ebaseadusliku rände ohtu, ootab komisjon Serbialt viisapoliitika kooskõlastamisel siiski kiiremaid edusamme. Majanduskasvu kava alusel koostatud reformikava raames on Serbia võtnud kohustuse viia oma õigusaktid veelgi enam kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Serbialt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli.

2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste ning tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Serbia kodanikud esitasid 2023. aastal liikmesriikides 4 690 rahvusvahelise kaitse taotlust, mida oli 2022. aastaga võrreldes 9,5 % rohkem (4 280). Eelmiste aastate suundumus seega jätkus. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr langes 5 %-lt 2022. aastal 2 %-le 2023. aastal.

Serbia kodanike poolt toime pandud ELi välispiiri ebaseaduslike ületuste arv vähenes 34 %: 32 %st 2022. aastal 21 %ni 2023. aastal. Seadusliku aluseta liikmesriikides viibivate Serbia kodanike arv endiselt vähenes: 2023. aastal oli selliseid isikuid 13 025, 2022. aastal aga 13 625 (vähenemine 4 %). Sama suundumust täheldati sisenemiskeelu saanud Serbia kodanike arvus, mis vähenes 2023. aastal 13 % (2022. aastal 6 550, 2023. aastal 5 675).

Serbia kodanikele tehtud lahkumisetekirjutuste arv kasvas 4 % (2023. aastal 5 835, 2022. aastal 5 630). Tagasisaadetud isikute arv kasvas 5 % (2023. aastal 3 505, 2022. aastal 3 245) ja tagasisaatmise määr tõusis 58 %-lt 2022. aastal 60 %-le 2023. aastal.

3. Koostöö rände, piirihalduse ja tagasivõtmise valdkonnas

Serbia jätkas aktiivset osalust ELi Lääne-Balkani riikide tegevuskava rakendamisel. Serbia jätkas 2023. aastal uue 2022.–2027. aasta integreeritud piirihalduse strateegia ja 2022.–2024. aasta tegevuskava rakendamist. Serbia tegi alates 2023. aasta oktoobrist spetsiaalsete politseioperatsioonide abil jõupingutusi oma piiride kindlustamiseks ja rändajate ebaseaduslikult üle piiri toimetajate vastu võitlemiseks. See vähendab survet ja mõjutab rändeteid, mille puhul on täheldatud nihet Bosnia ja Hertsegoviina-Horvaatia koridori suunas. Suures osas on see tingitud raskustest Serbia läbimisel ja rändajate ebaseaduslikult üle piiri toimetajate tegevuse järkjärgulisest kohanemisest uue olukorraga.

Serbia jätkas rände- ja piirihaldusalast koostööd Frontexiga koostöölepingu ja staatust käsitleva kokkuleppe alusel. Viimane võimaldab lähetada riiki ühisoperatsioonide raames täitevvolitustega Euroopa piiri- ja rannikuvalve alalise korpuse ametnikke. 25. juunil 2024 sõlmiti uus staatust käsitlev kokkulepe. Belgradis on kohapeal Frontexi kontaktametnik, kellel on Serbiat, Bosniat ja Hertsegoviinat ning Montenegrot hõlmav piirkondlik mandaat. Frontex ja osalevad ELi liikmesriigid jätkasid alalise korpuse ametnike lähetamist Serbia maismaapiirile Bulgaaria ja Ungariga.

Serbia jätkas koostööd EUAAGA. Asjakohast tegevuskava, mis on EUAAGA toimuva koostöö aluseks, pikendati ka 2023. aastaks. Kolmas koostööd käsitlev tegevuskava aastateks 2024–2026 on välja töötatud, kuid lõplikult kinnitamata.

2023. aasta märtsis liitus Serbia vaatlejariigina Euroopa rändevõrgustikuga (ELi rände- ja varjupaigaekspertide võrgustik).

Serbia jätkas ELi liikmesriikidega kahepoolsete/mitmepoolsete lepingute alusel koostööd rände- ja piirihalduse valdkonnas. See koostöö hõlmas näiteks seadmete/tehnilise abi andmist, teabe/statistika vahetamist (sh teated võltsitud dokumentide ja piiriülese kuritegevuse kohta), riskianalüüsi, ühiseid piiripatrulle (1 342 sellist patrulli koos Bulgaaria, Horvaatia, Ungari ja Rumeeniaga), koolituskursusi jne. 2023. aastal käivitati Serbia-Austria-Ungari kolmepoolne algatus (mis põhineb 2022. aasta novembris sõlmitud lepingul), et tugevdada kontrolli Serbia ja Põhja-Makedoonia piiril, luues ühise operatiivüksuse, mis koosneb Austria, Ungari ja Serbia töötajatest, ning ühendades kolme riigi antud varustuse.

Tagasivõtu vallas on Frontex ja ELi liikmesriigid teatanud üldiselt heast koostööst Serbiaga. Mis puutub kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisse (kõige rohkem oli Afganistani, Maroko ja Süüria kodanikke), siis Serbia ametiasutused kiitsid heaks vaid pooled ELi liikmesriikide esitatud taotlused (1 090 taotlust 2 198st).

4. Julgeolekukoostöö

Serbia jätkas tihedat koostööd Europoliga, eelkõige raskete kuritegude, organiseeritud kuritegevuse ja terrorismivastase võitluse valdkonnas. Serbial on Europoli peakorteris kontaktametnik. Operatiivkoostöö ELi liikmesriikidega, mida koordineeris Europol, oli intensiivne, sealhulgas ühiste uurimisrühmade ja selliste spetsiaalsete rahvusvaheliste töörühmade kaudu nagu operatiivrakkerühm RAPAX, mis on pühendunud võitlusele seksuaalse ärakasutamise eesmärgil toimuva inimkaubanduse vastu Euroopa ja Ladina-Ameerika vahel.

Serbia jätkas osalemist EMPACTis. Oluline osa koostööst Europoliga hõlmab korrapäraselt teabevahetust SIENA kaudu. Serbia politsei jätkas ka teabe esitamist Europoli andmebaaside ja analüüsiprojektide jaoks. Serbia esitatud teadete arv kasvas 2023. aastal 2022. aastaga võrreldes 10 %.

Serbia koostöö CEPOLiga oli 2023. aastal väga intensiivne nii koolituse kui ka töötajate vahetamise vallas ning oli peamiselt keskendunud küberkuritegevusele, krüptovaluutale, vaeuudistele/desinformatsioonile ja politseiametnike digioskustele.

Eurojust ja Serbia on jätkanud tihedat koostööd kriminaalasjades, peamiselt Eurojusti peakorterisse lähetatud Serbia kontaktprokuröri kaudu. Serbia osales ka Eurojusti toetatud ühistes uurimisrühmades.

Serbia jätkas tihedat julgeolekualast koostööd INTERPOLiga. ELi naaberliikmesriikidega, eelkõige Horvaatia ja Rumeeniaga, toimus tihe koostöö seoses raskete kuritegudega piirialadel, sealhulgas rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ning uimastite, relvade ja laskemoona salakaubaveo osas.

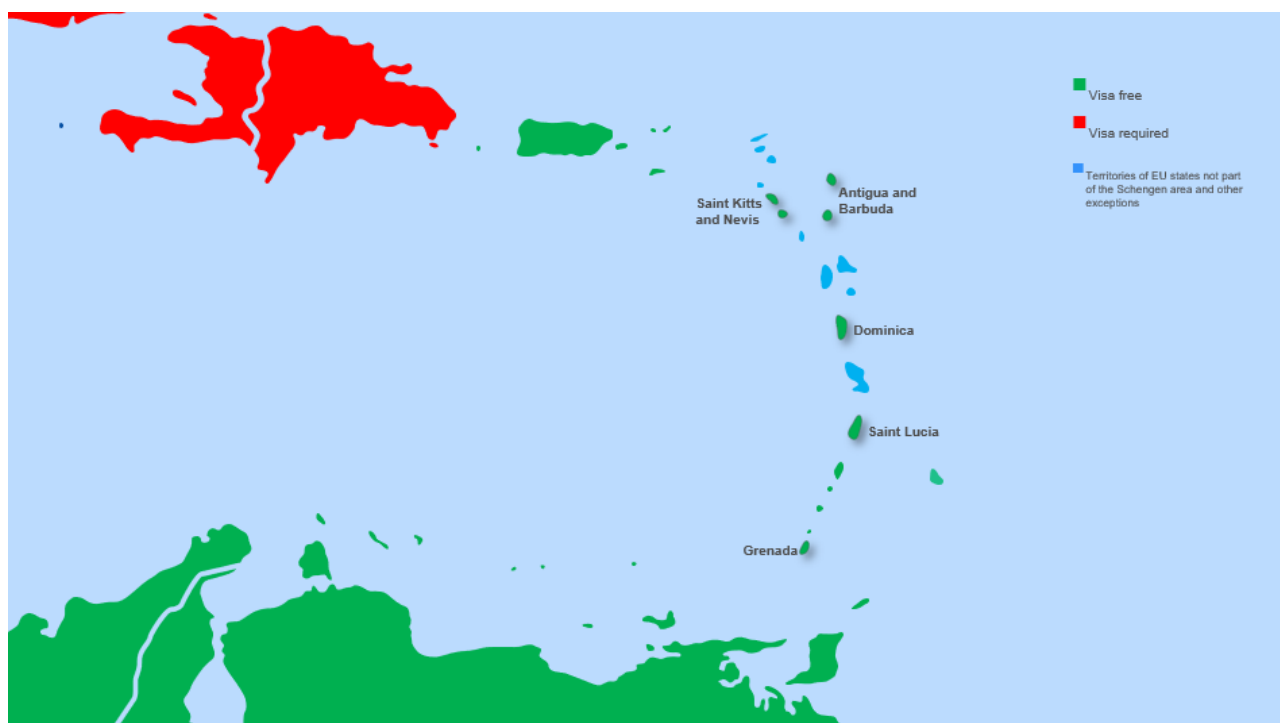
Serbia jätkas koostööd EUDAgas nii 2020. aasta koostöölepingu alusel kui ka projekti IPA8 raames.

5. Soovitused

Serbia on võtnud meetmeid komisjoni varasemate soovitude täitmiseks. Sellest hoolimata tuleb veel palju teha, eelkõige järgmist:

- a) viia Serbia viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse ELi sisenemisel viisat. Kuni täieliku kooskõlastamiseni oodatakse Serbialt, et ta teeks minimaalse ajutise meetmena viisavabalt saabuvate kolmandate riikide kodanike, eelkõige julgeolekut ohustavatest või ebaseadusliku rände ohtu kujutavatest riikidest pärit isikute rangemat taustakontrolli, mis tuleks juurutada operatiivsete ja/või haldusalaste algatustega (nt piiripunktides);
- b) rakendada täielikult ELi-Serbia tagasivõtulepingu klauslit kolmandate riikide kodanike kohta.

II. IDA-KARIIBI RIIGID

Alates 2020. aastast on komisjon suhelnud viie Ida-Kariibi riigiga, kelle suhtes kohaldatakse viisavabadust ja kes kasutavad investoritele kodakondsuse andmise kavasis (**Antigua ja Barbuda, Dominica, Grenada, Saint Kitts ja Nevis ning Saint Lucia**), et saada asjakohast teavet ja andmeid nende kavade kohta.

Kõigil viiel riigil on erinevad investoritele kodakondsuse andmise kavad, mille kohaselt peavad kodakondsuse soovijad tegema kas sissemakseid riigieelarvesse või investeeringuid suurtesse taristu-, kommunaal- või kinnisvaraprojektidesse. Esimene variant on tavaliselt odavam, samas kui kinnisvaravariant on kallim. Kodakondsuse taotlemise protsess ning hoolsuskohustuse täitmine ja julgeolekukontrolli tegemine on kõigis viies riigis sarnane ning hõlmab viit peamist etappi:

- 1) litsentseeritud turundusesindajatele tehakse ülesandeks leida kolmandatest riikidest huvitatud investorid;
- 2) huvitatud investorid esitavad oma taotlused kohalike volitatud esindajate kaudu, kes esitavad taotlused ja tõendavad dokumendid investoritele kodakondsuse andmise üksusele;
- 3) kolmeastmelise kontrolliprotsessi käigus kontrollitakse rahaliste vahendite päritolu (seda teevad pangad), taotlejate isikusamasust, julgeoleku- ja maineprofiili (seda teevad rahvusvahelised hoolsuskohustuse kontrolli ettevõtted) ning julgeoleku- ja sisseränderiske (seda teeb CARICOMi kuritegevuse ja turvalisuse rakendusameti ühine piirkondlik teabekeskus);
- 4) eespool nimetatud kontrollide põhjal kiidab investoritele kodakondsuse andmise üksus taotluse heaks või lükkab selle tagasi;
- 5) heakskiidetud taotluste puhul teeb pädev minister lõpliku otsuse kodakondsuse andmise kohta.

Nagu 2023. aasta oktoobri kuuendas peatamiskorra aruandes märgitud, ilmneb komisjoni hinnangust mitu asjaolu, mis viitavad sellele, et viie riigi tausta- ja julgeolekukontrolli menetlused ei pruugi olla piisavalt põhjalikud, et tagada selliste isikute taotluste tagasilükkamine, kes võivad kujutada endast ELile julgeolekuohtu, kui nad saavad nende riikide kodakondsuse ja seega viisavaba juurdepääsu ELile.

Ükski viiest riigist ei nõua taotlejalt enne kodakondsuse saamist riigis elamist või seal kas või füüsilist viibimist³². See tähendab, et edukate taotlejate biomeetrilisi tunnuseid ei registreerita. Samuti annavad kõik viis riiki edukatele taotlejatele eri määral võimaluse muuta pärast investeringu eest kodakondsuse saamist oma nime. Antiguas ja Barbudas ning Dominicas on see lubatud, kui kodakondsuse saamisest on möödunud vähemalt viis aastat, Grenadas pärast üht aastat. Vana nimi jääb siiski passi märkuste lahtrisse.

Alates kuuenda aruande avaldamisest on kõikides riikides **edukate taotlejate arv jätkuvalt kasvanud, samas kui tagasilükatud taotluste arv on jäänud suhteliselt väikeseks**, hoolimata mõningatest kasvusuundumustest mõnes riigis. Järgmises tabelis on esitatud viie riigi poolt komisjonile esitatud andmed³³.

	Antigua ja Barbuda	Dominica	Grenada	Saint Kitts ja Nevis	Saint Lucia
Saadud taotluste koguarv	3 719 (2014–2022) 685 (2023) 739 (kuni 30. juunini 2024)	13 161 (2015–2022) 2023. aastal 4 068 2024. aastal 2 981 (kuni 30. juunini)	3 151 (2014–2022) 1 251 (2022) 2 297 (2023) 138 (kuni 31. juulini 2024)	17 668 (2015–2022) 1 987 (2023) 98 (kuni 30. juunini 2024)	2 013 (2015–2022) 4 076 (2023) 1 226 (kuni 30. aprillini 2024)
Tagasilükkamised	157 (2014–2022) 24 (2023) 23 (2024)	420 (2019–2022) 210 (2023) 180 (2023)	204 (2015–2022) 59 (2023) 34 (2024)	532 (2015–2022) 207 (2023) 4 (2024)	70 (2015–2022) 28 (2023) 81 (2024)
Välja antud passide koguarv	7 205 (2014–2022) 1 191 (2023) 198 (kuni 30. juunini 2024)	34 596 (2018–2022, 2022. aasta andmeid kontrollitakse) 9 539 (2023) 5 484 (kuni 30. juunini 2024)	6 479 (2014–2022) 2023–2024: andmed puuduvad	35 577 (2015–2022) 2023–2024: andmed puuduvad	andmed puuduvad

Edukate taotlejate hulgas on endiselt **selliste riikide kodanikke, kellelt muidu nõutaks ELi sisenemisel viisat**. Saadud teabe kohaselt olid aastatel 2023–2024 peamised edukad taotlejad muu hulgas Iraani (1 918), Hiina (1 099), Süüria (747), Iraagi (425), Nigeeria (308) ja Liibanoni (149)

³² Antigua ja Barbuda on kehtestanud kohustuse külastada riiki kolme aasta jooksul pärast kodakondsuse andmist ning teised riigid kaaluvad sarnase kohustuse kehtestamist.

³³ Andmekogum ei ole täielik ja selles esineb vastuolusid. Taotluste koguarv on sageli väiksem kui välja antud passide arv, sest taotlused võivad hõlmata rohkem kui ühte isikut (nt neljaliikmelise perekonna edukas taotlus loetakse üheks taotluseks, kuid välja antakse neli passi).

kodanikud³⁴. Pärast seda, kui algas Venemaa agressioon Ukraina vastu, on kõik viis riiki peatanud Venemaa ja Valgevene kodanike taotluste läbivaatamise. 2023. aastal oli siiski Grenadas menetluses veel märkimisväärne arv (umbes 2 300) Venemaa kodanike taotlusi, mis vaadati läbi 2024. aastal³⁵.

Pärast kuuenda aruande avaldamist **on komisjon jätkanud nende viie riigiga nii poliitilist kui ka tehnilist koostööd**. Komisjon pidas 12. jaanuaril 2024 kõrgetasemelise kohtumise kõnealuse viie riigi peaministritega. Sellele järgnes komisjoni talituste tehniline teabekogumissmissioon piirkonda 2024. aasta jaanuaris ja kirjalik teabevahetus.

Kontrollkäik ja saadud ajakohastatud teave kinnitasid enamikku kuuendas aruandes esitatud peamistest probleemidest, mis seisnesid selles, et **investoritele kodakondsuse andmise kavad ei välista julgeolekuohtu**. Samuti saadi kinnitust nende kavade majanduslikule ja poliitilisele tähtsusele viie riigi jaoks.

Samal ajal on kõik viis riiki viimastel kuudel näidanud, et nad on üha enam teadlikud vajadusest tugevdada oma hoolsuskohustuse ja julgeolekukontrolli süsteeme ning on valmis tegema rahvusvaheliste partnerite toetusel olulisi parandusi. Eelkõige allkirjastasid viis riiki 2024. aasta esimestel kuudel **vastastikuse mõistmise memorandumi, millega luuakse koostööraamistik nende riikide süsteemide turvalisuse suurendamiseks**. Vastavalt memorandumile otsustasid viis riiki ühtlustada oma minimaalse investeerimistasu tasemel 200 000 USA dollarit. Antigua ja Barbuda, Dominica, Grenada ja Saint Lucia puhul tähendas see 100 % kasvu (varasemast 100 000 USA dollari suuruselt künnisest). Memorandum sisaldas ka kohustust jagada taotlejate kohta teavet, rakendada tõhustatud läbipaistvusmeetmeid, luua piirkondlik reguleeriv asutus, tugevdada oma julgeolekukontrolli raamistikke ning kehtestada esindajate, turustamise ja kavade reklaamimise ühisstandardid.

Komisjon jätkab viie Ida-Kariibi riigiga tihedat koostööd ja hindab eespool nimetatud reformide rakendamist vastavalt viisamääruse artikli 8 lõike 2 punktis d sätestatud kehtivale õigusraamistikule, mis näeb ette viisanõudest vabastamise ajutise peatamise korra käivitamise juhul, kui oht liikmesriikide avalikule korrale või sisejulgeolekule on suurenenud või kui see oht on vahetu. Kui viisanõudest vabastamise ajutise peatamise läbivaadatud kord on vastu võetud, kohandab komisjon oma hinnangut uute normide alusel. Igal juhul võtab komisjon oma hinnangus endiselt nõuetekohaselt arvesse ELi ja asjaomaste kolmandate riikide vahelisi üldisi suhteid ning üldist poliitilist olukorda.

³⁴ Tuleb märkida, et käesolevas lõigus esitatud arvud kolmandate riikide kohta põhinevad Ida-Kariibi riikide esitatud andmetel viie riigi kohta, mille kodanikud on esitanud suurima arvu edukaid taotlusi. Seetõttu on võimalik, et tegelikud arvud kolmandate riikide kohta on veidi suuremad kui käesoleva andmekogumise alusel esitatud arvud (st mõni neist riikidest ei pruugi olla ühes või mitmes Ida-Kariibi riigis viie esimese hulka jõudnud). Kõiki siin esitatud Iraani kodanike taotlusi menetles ainult Dominica.

³⁵ Grenada teatas komisjonile, et 16. septembri 2024. aasta seisuga oli läbi vaatamata 87 Venemaa kodanike taotlust.

Tabel 1. Esmakordsed varjupaigataotlused 2015. aasta jaanuarist kuni 2024. aasta juulini. Allikas: Eurostat

Riik	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Jaanu ar- juuli 2024
Costa Rica	10	5	15	20	60	40	20	80	115	120
El Salvador	555	1 765	2 965	5 040	9 070	4 230	1 830	3 580	2 880	1 540
Guatemala	20	40	85	230	620	500	265	440	545	260
Honduras	220	475	1 325	2 770	7 245	5 670	2 360	3 260	4 030	1 580
Mehhiko	75	50	80	125	200	160	135	260	335	195
Nicaragua	45	65	165	1 890	6 530	3 900	1 365	2 780	3 235	1 545
Panama	5	5	10	15	55	50	60	125	170	85
Argentina	15	20	35	100	340	450	325	810	1 475	985
Brasiilia	90	205	290	670	1 605	1 650	795	1 555	1 775	1 245
Tšiili	35	50	50	105	225	300	195	370	600	385
Colombia	270	1 050	3 935	10 045	31 850	29 055	13 140	42 420	62 015	31 845
Paraguay	15	15	30	80	375	370	250	740	1 085	735
Peruu	145	150	550	1 515	6 810	6 140	3 055	12 685	23 035	16 135
Uruguay	0	10	20	30	110	170	140	110	200	110
Venezuela	775	4 690	12 985	22 195	44 770	30 325	17 380	50 050	67 085	41 740
KOKKU	2 275	8 595	22 540	44 830	109 865	83 010	41 315	119 265	168 580	98 505

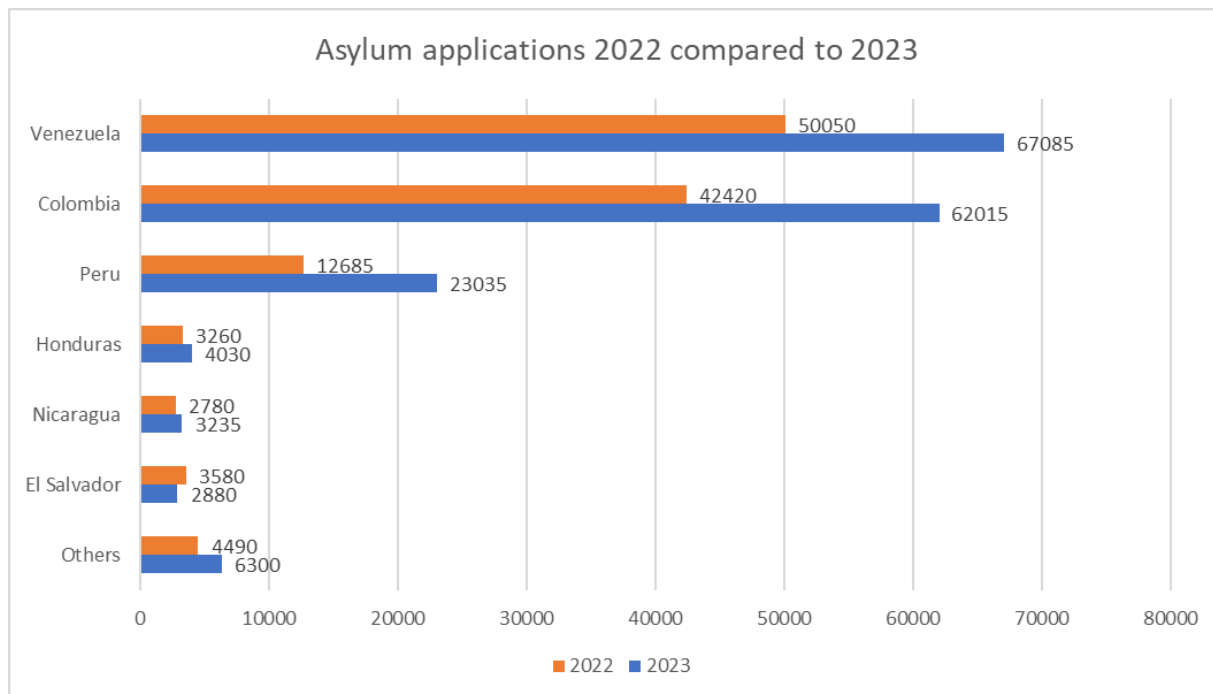
Riik	Aasta	Sisenemiskeeld	Seadusliku aluseta riigis viibimine	Esmakordne varjupaigataotlus	Heaks kiidetud taotluste määr ³⁷
Argentina	2022	350	1 110	810	2 %
	2023	335	1 285	1 475	4 %
Brasiilia	2022	2 825	4 565	1 555	8 %
	2023	2 380	4 990	1 775	9 %
Tšiili	2022	180	620	370	5 %
	2023	210	700	600	4 %
Colombia	2022	3 600	9 800	42 420	6 %
	2023	3 655	14 260	62 015	6 %
Costa Rica	2022	20	75	80	0 %
	2023	20	85	115	11 %
El Salvador	2022	165	650	3 580	31 %
	2023	130	720	2 880	31 %
Guatemala	2022	115	285	440	17 %
	2023	105	260	545	32 %
Honduras	2022	515	2 405	3 260	17 %
	2023	475	2 490	4 030	23 %
Mehhiko	2022	190	695	260	12 %
	2023	235	730	335	18 %
Nicaragua	2022	425	1 325	2 780	25 %
	2023	370	1 080	3 235	52 %
Panama	2022	25	35	125	14 %
	2023	25	40	170	6 %
Paraguay	2022	725	1 265	740	5 %
	2023	460	1 800	1 085	3 %
Peruu	2022	1 155	3 650	12 685	5 %
	2023	990	4 755	23 035	5 %
Uruguay	2022	30	190	110	3 %
	2023	25	220	200	5 %
Venezuela	2022	250	2 000	50 050	4 %
	2023	405	2 175	67 085	3 % ³⁸
KOKKU/KESKMINE (%)	2022	10 555	28 670	119 265	10 %
	2023	9 835	35 590	168 580	14 %

³⁷ Heaks kiidetud taotluste määr sisaldab ELi reguleeritud kaitsevorme (pagulasseisund ja täiendav kaitse), kuid ei sisalda riikliku kaitse vorme (humanitaarsed põhjused). Selle arvutamiseks jagatakse positiivsete esimese astme otsuste arv (pagulasseisundi või täiendava kaitse andmist käsitlevad otsused) tehtud otsuste koguarvuga.

³⁸ 2023. aastal anti 91 % esimese astme otsustega Venezuela taotlejatele riigisisese õiguse alusel humanitaarsetel põhjustel antud staatus (2022. aastal 72 %).

2023. aastal esitasid viieteistkümne asjaomase riigi kodanikud **168 580 taotlust** (2022. aastal 119 265 taotlust). See tähendab, et taotluste arv **kasvas ühe aasta jooksul rohkem kui 40 %**.

Kuigi varjupaigataotlusi on esitanud piirkonna kõigi viieteistkümne viisavabaduse saanud riigi kodanikud, on nende arv ja selle kasvutendents suurim Venezuela, Colombia ja Peruu ning seejärel Hondurase, Nicaragua ja El Salvadori puhul. Teiste riikide puhul on need arvud ja kasvutendents väiksemad, mistõttu ei anna need riigid praegu mureks põhjust³⁹.

Allikas: Eurostat

Mis puudutab **Venezuelat**, siis viimase kolme aasta jooksul on Venezuela kodanike poolt liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv pidevalt kasvanud. Aastas esitatakse üle 50 000 taotluse. 2023. aastal esitasid Venezuela kodanikud 69 540 taotlust, 2022. aastal 52 075. Komisjon tõdeb, et need suundumused on seotud Venezuela praeguse poliitilise ja majandusliku olukorraga, ning tuletab meelde, et EL toetab koos rahvusvaheliste partneritega Venezuela hallatava rahumeelse, demokraatliku ja kaasava lahenduse leidmist, et kriis riigis lõpeks.

Mis puudutab **Colombiat**, siis 2023. aastal esitasid Colombia kodanikud liikmesriikides 63 310 rahvusvahelise kaitse taotlust ehk 46 % rohkem kui 2022. aastal (43 370). Komisjon tunnistab, et need suundumused on seotud ka asjaoluga, et Colombia on võtnud vastu peaaegu 3 miljonit pagulast ja rändajat Venezuelast. Nagu ühisteatises märgitud, jätkab EL Colombia ja piirkonna toetamist rändekriisi lahendamisel.

Peruu puhul kasvas ajavahemikul 2022–2023 liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv järsult (81 %): 2023. aastal esitati 23 280 taotlust (2022. aastal 12 880).

Mis puudutab **Hondurast**, siis 2023. aastal esitasid Hondurase kodanikud liikmesriikides 4 065 rahvusvahelise kaitse taotlust võrreldes 3 335 taotlusega 2022. aastal (kasv 18 %).

Nicaragua kodanikud esitasid 2023. aastal liikmesriikides 3 340 rahvusvahelise kaitse taotlust

³⁹ Brasiilia on küll üks suurima sisenemiskeeldude ja seadusliku aluseta riigis viibimiste arvuga riike selles piirkonnas, aga Brasiilia puhul tuleks arvesse võtta ka riigi suuremat rahvaarvu.

võrreldes 2 855 taotlusega 2022. aastal (kasv 15 %).

El Salvadori kodanikud esitasid 2023. aastal esitasid liikmesriikides 3 060 rahvusvahelise kaitse taotlust võrreldes 3 770 taotlusega 2022. aastal (vähenemine 19 %).

Viisanõudest vabastamise püsivuse tagamiseks tuleks viisavaba reisimise võimalus anda rangelt vaid lühiajalisteks viibimisteks. Komisjoni talitused alustavad koostöös Euroopa välisteenistusega dialoogi piirkonna kõige enam mõjutatud riikidega, et vahetada teavet ja häid tavaid ning toetada ametiasutuste jõupingutusi asjakohase piirikontrolli rakendamisel riigist väljumisel, teadlikkuse suurendamise kampaaniate korraldamisel viisavaba reisimise korraga seotud õiguste ja kohustuste kohta ja muude asjakohaste meetmete võtmisel tegelemaks varjupaigataotluste suure arvu põhjuste kõrvaldamisega. Komisjon jälgib eespool nimetatud meetmete rakendamist ja nende mõju seadusliku aluseta riigis viibivate isikute ja varjupaigataotluste arvule vastavalt viisamääruse artikli 8 lõike 2 punktides a ja b sätestatud kehtivale õigusraamistikule, mille kohaselt tuleb ebaseadusliku rände või põhjendamatute varjupaigataotluste arvu olulise suurenemise korral käivitada viisanõudest vabastamise ajutise peatamise kord.

Pikaajaliselt riigis viibimise küsimustes peaksid mõlemad pooled tõhustama koostööd seaduslike võimaluste vallas ja edendama vastastikku kasulikke liikuvuskokkuleppeid, nagu on sätestatud ühisteatises „Uus tegevuskava ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide vaheliste suhete kohta“.

JÄRELDUS

Liikmesriigid on teatanud üldiselt tihedast koostööst kõigi ELi naabruskonna partneritega nii rände kui ka julgeoleku valdkonnas. Mitu neist partneritest peab jätkuvalt tegelema põhjendamatute varjupaigataotluste probleemiga ning kõik partnerid peaksid jätkama viisapoliitika kooskõlastamist vältimaks ohtu, et kolmandate riikide kodanikud sisenevad nende territooriumile ilma viisata ja jätkavad seejärel ebaseaduslikku reisimist ELi suunas.

ELi naabruskonna jaoks kujutavad viisanõude kaotamise protsessi lõpuleviimise järelmeetmed endast endiselt jõulist vahendit reformide toetamiseks ja ELiga rände, piirihalduse ja julgeoleku valdkonnas tehtava koostöö edendamiseks. Komisjon tõdeb, et Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Moldova, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia on võtnud meetmeid mitme kuuendas viisanõudest vabastamise ajutise peatamise korda käsitlevas aruandes antud soovitusete täitmiseks. Samuti tõdeb komisjon, et Ukraina ja Kosovo, kelle kodanikud vabastati viisanõudest vähem kui seitsme aasta eest ja kelle puhul on endiselt vaja anda aru viisanõude kaotamise kriteeriumide täitmisest, täidavad endiselt viisanõude kaotamise tingimusi. Mõlemad riigid peavad võtma komisjoni soovitusete täitmiseks siiski lisameetmeid. Komisjon märgib, et Gruusia, kelle kodanikud said samuti viisavabaduse vähem kui seitse aastat tagasi ja kelle puhul on endiselt vaja esitada aruandeid viisanõudeid käsitlevate tingimuste täitmise kohta, peab võtma kiiresti lisameetmeid komisjoni soovitusete järgimiseks, eelkõige põhiõiguste kaitse valdkonnas, et jätkata kõigi viisanõudeid käsitlevate tingimuste täitmist ja vältida peatamiskorra võimalikku käivitamist.

Seda protsessi jälgitakse endiselt tähelepanelikult, muu hulgas kõrgemate ametnike kohtumiste ning õiguse, vabaduse ja turvalisuse allkomitee korrapäraste kohtumiste raames. Viisanõude kaotamise kriteeriumidega seotud küsimusi käsitletakse ka Euroopa Komisjoni iga-aastastes laienemisaruannetes.

Komisjon jätkab ühtlasi koostööd viisavabaduse saanud ja investoritele kodakondsuse andmise kavasad kasutavate Ida-Kariibi piirkonna riikidega, et vältida võimalikku julgeolekuohtu ELi ja selle liikmesriikide jaoks, ning asjaomaste Ladina-Ameerika riikidega, et vältida viisavaba reisimise kasutamist põhjendamatute varjupaigataotluste esitamiseks.